

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการและแนวทางการพัฒนานักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการ

1. ความหมายของความต้องการ
2. ลักษณะความต้องการของบุคคล

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง

1. ความหมายของการพัฒนาตนเอง
2. หลักการพัฒนาตนเอง
3. แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาตนเอง
4. จุดมุ่งหมายของการพัฒนาตนเอง
5. ความสำคัญของการพัฒนาตนเอง
6. การพัฒนาตนเองด้านการเรียนรู้
7. วิธีการพัฒนาตนเอง

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนานักศึกษา

1. ความหมายในการพัฒนานักศึกษา
2. เป้าหมายของการพัฒนานักศึกษา
3. แนวทางการพัฒนานักศึกษา
4. ทฤษฎีการพัฒนานักศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับไทยแลนด์ 4.0

1. ความหมายของประเทศไทย 4.0
2. ความสำคัญของนโยบายประเทศไทย 4.0
3. โมเดลไทยแลนด์ 4.0
4. ความหมายและแนวคิดของการศึกษายุคประเทศไทย 4.0
5. การปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ยุคไทยแลนด์ 4.0
6. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 4.0
7. การพัฒนาตนเองในยุคไทยแลนด์ 4.0

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการ

1. ความหมายของความต้องการ

ความต้องการของมนุษย์เป็นเครื่องกระตุ้นและแรงผลักดันให้มนุษย์นั้นแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา ในอันที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จบนพื้นฐานความเชื่อหรือสมมุติฐานว่า มนุษย์มีความต้องการและพฤติกรรมของมนุษย์จากความต้องการ ความต้องการมีความสำคัญกับมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ทุกคนย่อมมีความต้องการที่แตกต่างกัน มีผู้ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ไว้ดังนี้

วารากรณ์ ตระกูลสฤชดี (2547: ออนไลน์) ได้ให้ความเห็นว่า ความต้องการจำเป็นเป็นสิ่งมีชีวิตจะขาดเสียมิได้ และผลจากการศึกษาหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าทุกกิริยา ท่าทาง หรืออาการที่มนุษย์แสดงออกในรูปพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นมาจากแรงผลักดันของความต้องการเป็นสำคัญ ทั้งนี้ความต้องการอาจเกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมาภายหลังและจากสิ่งที่เกิดขึ้นเองโดยไม่ต้องเรียนรู้ที่เป็นความต้องการทางชีววิทยาทั้งที่เป็นสิ่งที่แสดงออกมาให้เห็นได้ และสิ่งที่ซ่อนอยู่ใน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554: หน้า 239) ให้ความหมายว่า ความต้องการคือความอยากได้ ใครได้ หรือประสงค์ได้ และเมื่อเกิดความรู้สึกดังกล่าวจะทำให้ร่างกายขาดสมดุลเนื่องจากมีสิ่งเร้ามากระตุ้น มีแรงขับภายในเกิดขึ้น ทำให้ร่างกายไม่อาจอยู่นิ่ง ต้องพยายามดิ้นรนและแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้นๆ เมื่อร่างกายได้รับการสนองแล้ว ร่างกายมนุษย์ก็กลับสู่สภาวะสมดุลอีกครั้งหนึ่งและไม่สิ้นสุด

ศิริวรรณ เสรีวัฒน์ และคณะ (2550: หน้า 168) ได้ให้ความหมายของความต้องการว่า หมายถึง สภาวะที่บุคคลขาดความสมดุล ขาดบางสิ่งบางอย่าง และต้องการได้รับสิ่งนั้น เช่น การขาดอาหารทำให้รู้สึกหิว ก็ต้องการอาหารรับประทาน เมื่อเกิดความรู้สึกเหนื่อย เพลีย เนื่องจากพักผ่อนไม่เพียงพอ ก็ต้องการพักผ่อน เมื่อไม่มีเงิน ก็ต้องการเงินสำหรับการใช้จ่าย เมื่อไม่ได้รับการยอมรับ ไม่ได้รับการยกย่อง ไม่มีชื่อเสียง ไม่มีเกียรติยศ ก็ต้องการการยอมรับ การยกย่อง ต้องการมีชื่อเสียง ต้องการเกียรติยศ เป็นต้น ซึ่งความต้องการเหล่านี้สรุปได้ว่าเป็นความต้องการทั้งทางร่างกายและความต้องการทางด้านจิตใจ

ศรีชล ฉายาพงษ์ (2553: หน้า 10) ได้ให้ความหมายของความต้องการว่าหมายถึง ความต้องการของคนทีแสดงออกในรูปของพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ และเมื่อมนุษย์มีความต้องการที่จะได้รับการยกย่องนับถือทำให้ผู้อื่นเห็นความสำคัญของตน ต้องการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน มีความเจริญก้าวหน้า มนุษย์ย่อมต้องปรารถนาที่จะพัฒนาตนเอง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะความสามารถ ทำให้ตนเองมีศักยภาพสามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มณฑิรา สุวรรณมณีรัตน์ (2553: หน้า 8) ได้ให้ความหมายของความต้องการไว้ว่าหมายถึง ความต้องการอยากได้ หรือประสงค์ได้ และแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้นๆ

เทียมรัตน์ คงหนัด (2554: หน้า 7) ได้กล่าวว่า ความต้องการเป็นความต้องการของมนุษย์ หมายถึง สภาวะที่บุคคลยังไม่มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งและมีความต้องการที่จะมีหรือให้ได้มาซึ่งสิ่งเหล่านั้น ซึ่งมีความต้องการจำเป็นที่เป็นพื้นฐานแล้วมนุษย์ก็จะมีความต้องการทางด้านสังคม การที่บุคคลชวนชวายให้ได้มาซึ่งตนยังขาดอยู่ จะเป็นแรงผลักดันให้บุคคลมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายใน

ตนเองอย่างไม่หยุดยั้ง ด้วยการเรียนรู้ ศึกษาจากวิชาการประสบการณ์ จนกว่าจะได้รับสิ่งที่ตนปรารถนาตามความต้องการ

ชูศักดิ์ เจนประโคน (2555: หน้า 31) ให้ความหมายไว้ว่า ความต้องการ หมายถึง การขาดแคลนในร่างกาย หรือตัวบุคคลรวมไปถึงความบกพร่องต่างๆ ในร่างกายด้วย ความต้องการเหล่านี้ อาจเกิดขึ้นทั้งรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว ที่เกิดขึ้นทั้งที่เป็นกระบวนการในร่างกายและที่ไม่ใช่เกิดจากร่างกายหรือเนื้อเยื่อก็ได้ เช่น ความต้องการอาหาร (เกิดจากทางร่างกายหรือทางเนื้อเยื่อ) และความต้องการทางด้านชื่อเสียง เกียรติยศชื่อเสียง (ไม่ได้เกิดจากร่างกายและเนื้อเยื่อ)

สริญญา แพทย์พิทักษ์, 2553: หน้า 21) กล่าวว่า มนุษย์มีความต้องการและมีความหวังในการใช้เหตุผลของตนเองและใช้ความพยายามปฏิบัติงานในองค์การให้ดีที่สุด จึงต้องมีทัศนคติที่กว้างไกลในการวางแผนพัฒนา คือ มนุษย์สามารถพัฒนาได้ในด้านส่วนตัวและสมรรถภาพในการปฏิบัติงาน

Knowles (2011: p. 14) ได้กล่าวว่า ความต้องการ คือ การที่บุคคลตอบสนองต่อการเจริญก้าวหน้าในอาชีพ ซึ่งเป็นไปอย่างอัตโนมัติและเป็นตามลำดับขั้นตอน และจะต้องการมากขึ้นเรื่อยๆ หากมีการตอบสนอง

สรุปความต้องการ หมายถึง การที่มนุษย์เรามีความปรารถนาอยากได้อะไรอย่างหนึ่งบางอย่าง ซึ่งบุคคลจะมีความต้องการในระดับที่แตกต่างกัน แม้จะมีสถานะหรือปัจจัยส่วนบุคคลที่เหมือนกันก็ตาม การให้หรือการสนองความต้องการจึงควรให้ในสิ่งที่ผู้รับต้องการจริงๆ ซึ่งถ้าได้รับการตอบสนองแล้วบุคคลก็จะเกิดความสุขความพึงพอใจ

2. ลักษณะความต้องการของบุคคล

ความต้องการของมนุษย์แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ (ปัญญาภรณ์ เอี่ยมละออ, 2547: หน้า 7)

1) ความต้องการทางกายภาพ (Physical need) เป็นแรงผลักดันที่เกิดขึ้นพร้อมกับความต้องการมีชีวิต การดำรงชีวิต ภูมิภาคไม่จำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์การเรียนรู้แต่อย่างใด เกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการทางด้านร่างกายของเราเป็นสำคัญ เป็นแรงขับเบื้องต้นที่ร่างกายถูกกระตุ้นทำให้เกิดความรู้สึก กระฉับกระเฉงมีชีวิตชีวาที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า เกิดขึ้นจากสภาวะทางอารมณ์ สิ่งกระตุ้นทั้งจากภายในและภายนอก ได้แก่

1.1) ความต้องการอาหาร ความหิวทำให้คนเราต้องกินอาหาร เพื่อหล่อเลี้ยงชีวิต อาหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต

1.2) ความต้องการน้ำ เมื่อร่างกายของคนเราขาดน้ำ ทำให้เรารู้สึกว่า ลำคอแห้งและปากแห้ง ปากเกิดความต้องการที่จะได้น้ำมาดื่ม เพื่อรักษาความสมดุลของร่างกาย ร่างกายของเรามักจะมีน้ำเสียเนื่องจากอากาศร้อน การออกกำลังกาย การทำงานหนัก ทำให้เหงื่อออกจากร่างกาย

1.3) ความต้องการทางเพศ ความต้องการด้านนี้เริ่มขึ้นเมื่อคนเรา่างเข้าสู่วัยรุ่นและเป็นผู้ใหญ่ การแสดงถึงความต้องการทางเพศขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ เช่น ความพึงพอใจ รสนิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น

1.4) ความต้องการอุณหภูมิที่เหมาะสม คนเราจะดำรงชีวิตอยู่ได้ต้องอาศัยความสมดุลทางร่างกาย อุณหภูมิที่ไม่ต่ำเกินไปและสูงเกินไปพอร่างกายจะทนได้

1.5) ความต้องการหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด เพื่อให้ร่างกายเกิดความปลอดภัย ความเจ็บไข้ได้ป่วยของร่างกาย ทำให้ร่างกายพยายามสร้างภูมิคุ้มกันขึ้น เมื่อมีคนมาทำร้ายคนเราจะหลีกเลี่ยงหรือต่อสู้ป้องกันตัว

1.6) ความต้องการในการพักผ่อนนอนหลับ เมื่อร่างกายเกิดความเหน็ดเหนื่อยเนื่องจากใช้พลังงานออกแรงในการทำงาน เกิดความเหนื่อยล้าจากความอ่อนเพลียของร่างกายเราจึงต้องการนอนหลับและพักผ่อน เพื่อจะผ่อนคลายให้ร่างกายได้มีโอกาสสะสมพลังงานใหม่และซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ

1.7) ความต้องการอากาศบริสุทธิ์ที่มีก๊าซออกซิเจนสำหรับการหายใจ เราอาจจะอดข้าว อดน้ำได้หลายชั่วโมง แต่กลับล้มหายใจได้ไม่นาน

1.8) ความต้องการขับถ่าย เป็นการขับของเสียออกจากร่างกายซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเช่นเดียวกับอาหารและน้ำ เพราะของเสียเหล่านี้เป็นพิษต่อร่างกาย ทำให้เราอึดอัดไม่สบาย บางครั้งอาจทำให้เสียชีวิตได้

2) ความต้องการทางด้านจิตใจและสังคม (Psychological and social needs)

ความต้องการทางด้านนี้ค่อนข้างจะสลับซับซ้อนและเกิดขึ้นจากของสภาพสังคม วัฒนธรรม การเรียนรู้ประสบการณ์ที่บุคคลนั้นได้รับและเป็นสมาชิกอยู่ ความต้องการทางจิตใจและสังคมนี้ยังแตกต่างกันออกไปด้วย ลักษณะสำคัญของความต้องการทางจิตใจและสังคม มีดังนี้

2.1) ความต้องการทางจิตใจและสังคมที่เป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรม และกลายเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวของแต่ละคน สิ่งเหล่านี้แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม

2.2) ความต้องการทางสังคมที่เกิดจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ เราต้องมีประสบการณ์และการเรียนรู้มาก่อน จึงจะเข้าใจและเลือกกระทำได้ บางทีเราต้องการศึกษาว่าจะเริ่มต้นอย่างไรและควรจะทำอย่างไรต่อไป

2.3) ความต้องการนี้เปลี่ยนแปลงได้ แม้ในตัวคนเดียว

2.4) ความต้องการนี้จะมามีมากขึ้น เมื่ออยู่รวมกลุ่มมากกว่าคนเดียว

2.5) ความต้องการนี้เป็นพฤติกรรมปกปิดมากกว่าเปิดเผย ซึ่งจะแสดงออกเมื่อมีสิ่งเร้า

2.6) ความต้องการที่มองไม่เห็นเป็นนามธรรมมากกว่ารูปธรรม

2.7) ความต้องการทางจิตใจและสังคมมีอิทธิพลที่จะผลักดันให้คนเราทำอะไรก็ได้

บางครั้งปราศจากเหตุผลและคุณธรรม

สรุปได้ว่า ลักษณะความต้องการของบุคคลสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1) ความต้องการทางกายภาพ ซึ่งเป็นแรงผลักดันที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการดำรงชีวิต และ 2) ความต้องการทางด้านจิตใจและสังคม ที่เกิดขึ้นจากของสภาพสังคม วัฒนธรรม การเรียนรู้ ประสบการณ์ที่บุคคลนั้นได้รับและเป็นสมาชิกอยู่

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง

1. ความหมายของการพัฒนาตนเอง

การพัฒนาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญโดยมุ่งเน้นการกระทำในสิ่งที่เจริญก้าวหน้าหรือเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นจากสภาพเดิมที่เป็นอยู่ การส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรเกิดการพัฒนาตนเอง ซึ่งต้องยึดหลักแนวทางในการพัฒนาตนเอง จึงจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งมีผู้รู้ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองไว้ดังนี้

คณาจารย์โปรแกรมจิตวิทยาและการแนะแนว (2548: หน้า 99) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาตนเองว่าหมายถึง การทำให้ตนเองเจริญงอกงาม (รวมถึงเป็นการพัฒนาปลูกสร้างคุณสมบัติ คุณธรรม นิสัย เจตคติ ความสามารถ ความรู้ ความชำนาญ ความคิดความเข้าใจให้เกิดขึ้นในตนเอง เพื่อช่วยให้ตนเองเป็นบุคคลที่มีความสุข ความเจริญ ความสมบูรณ์ และเป็นประโยชน์แก่ตนเอง สังคม ประเทศชาติ และหน่วยงานอย่างสอดคล้องเหมาะสมกับความถนัด ความสนใจ ศักยภาพและความสามารถของตนเอง ซึ่งการที่บุคคลมีการพัฒนาตนเองจะก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

- 1) ช่วยแก้ไขความยุ่งยาก และอุปสรรคต่างๆ ในชีวิต เช่น
  - 1.1) การเอาชนะการแข่งขันต่างๆ
  - 1.2) การเอาชนะอุปสรรคในชีวิต
  - 1.3) การแก้ไขเกี่ยวกับการเกิด ที่เกิด และสภาพชีวิตในวัยเด็ก
  - 1.4) การสร้างความเข้มแข็งในตัวเอง
- 2) เป็นเครื่องมือสร้างความเจริญก้าวหน้าและความสุขในชีวิตในด้านต่างๆ เช่น
  - 2.1) การคบมิตร
  - 2.2) การใช้สมองให้เกิดประโยชน์
  - 2.3) การสร้างความร่วมมือ การหาทุนทรัพย์และความช่วยเหลือ
  - 2.4) การเอาชนะความกลัว
  - 2.5) การสร้างความสงบสุขทางใจ
  - 2.6) การป้องกันอันตรายจากคำวิพากษ์วิจารณ์ ความล้มเหลว
  - 2.7) การส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของตนเองและส่วนรวม
  - 2.8) การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและคนอื่น
  - 2.9) การรู้จักเชิดชูตนเองด้วยความดี
  - 2.10) การดำรงรักษาเกียรติยศ ชื่อเสียง และความดีให้ยั่งยืน

สมิต อาชวนิจกุล (2550: หน้า 5) ให้ความหมายของการพัฒนาตนเองว่า การพัฒนาตนเอง หรือการสอนใจตนเองให้สร้างอุปนิสัยที่ดีเข้าทดแทนอุปนิสัยที่เลวอันจะเกิดประโยชน์ให้แก่ตนเองในการอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข และมีความเจริญก้าวหน้าการทำงานในอาชีพ รวมทั้งการพัฒนาเพื่อให้ตนเองเป็นพึ่งของตนเอง ตลอดจนเป็นที่พึ่งของครอบครัวหรือบุตรหลานต่อไป

เมธาวิ อุดมธรรมานุภาพ และคณะ (2550: หน้า 112) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาตน หมายถึง กระบวนการปรับเปลี่ยนและจัดระบบพฤติกรรมให้สอดคล้องกลมกลืนเหมาะสมทั้งในด้านของตนเองและในด้านการสร้างสัมพันธ์กับสังคมเพื่อให้เกิดความปกติสุขในการดำรงชีวิต

เอกชัย บุญอาจ (2553) ได้กล่าวว่า การพัฒนาตนเอง หมายถึง การสร้างความสามารถของตนเองให้มีมากขึ้นและการพัฒนาความสามารถที่ยังไม่ได้พัฒนาตัวเองด้วย โดยมาจากความต้องการที่จะให้ตนเองเจริญก้าวหน้า (ความต้องการความเจริญก้าวหน้าส่วนตัว และการรับรู้ศักยภาพของตนเอง) ดังนั้นทุกคนจึงต้องพยายามพัฒนาตนเองเพื่อให้มีชีวิตที่ดีขึ้น

วินัย เพชรช่วย (2558: ออนไลน์) ได้ให้ความหมายว่า การเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เหมาะสมเพื่อสนองความต้องการและเป้าหมายของตนเองหรือเพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่สังคมคาดหวัง

จากความหมายของการพัฒนาตนเองสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาตนเอง คือ การที่บุคคลสร้างหรือพัฒนาตนเองตามกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้บุคคลนั้นมีศักยภาพ ความรู้ความสามารถ เพื่อความเจริญก้าวหน้าในสิ่งที่ตนเอง สังคม และองค์กรคาดหวังไว้

2. หลักการพัฒนาตนเอง

หลักการในการพัฒนาตนเอง มีดังนี้ (ธัญญภัทร์ ศิริธัชชาโรจน์, 2559: หน้า 180)

1) การพัฒนาตนต้องเกิดจากความเต็มใจและสมัครใจ ผู้ที่พัฒนาตนจะต้องมีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองด้วยตัวบุคคลนั่นเอง โดยปราศจากความรู้สึกลัวถูกบังคับ

2) ผู้ที่ต้องการพัฒนาตน ต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการลงมือพัฒนาตนด้วยตนเอง หมายถึง ผู้จะพัฒนาตนตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อชีวิตตนเองว่าไม่มีใครมาลงมือแทนตนเองได้ถึงแม้ว่าในการเปลี่ยนแปลงตนเองอาจจะได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นด้วยก็ตาม

3) มนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะควบคุมและจัดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและปัจจัยภายในตนเองเพื่อการพัฒนาตนเองได้ แม้ว่าสภาพแวดล้อมภายนอกและความคิดความรู้สึก ซึ่งเป็นสภาวะภายในตัวบุคคลจะส่งผลร่วมกันต่อพฤติกรรมมนุษย์ แต่ผู้ที่จะควบคุมและจัดการให้ตัวเรามีการพัฒนาตนหรือมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมก็คือตัวเราเอง

4) การพัฒนาตนเอง เป็นการเปลี่ยนแปลงตนเองที่มีขอบเขตของจุดมุ่งหมายครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ เพื่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อการป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต และเพื่อการสร้างเสริมศักยภาพของตนให้สูงขึ้น

5) การพัฒนาตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องตลอดชีวิตเพื่อความสุขและความงอกงามของตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความสุขและความงอกงามของสังคมส่วนร่วมด้วยเช่นกัน

สรุปได้ว่า หลักการในการพัฒนาตนเองต้องเกิดจากความเต็มใจและสมัครใจ โดยผู้ที่ต้องการพัฒนาตน ต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการลงมือพัฒนาตนด้วยตนเอง การพัฒนาตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นการเปลี่ยนแปลงตนเองที่มีขอบเขตของจุดมุ่งหมายครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ เพื่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อการป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตและเพื่อการสร้างเสริมศักยภาพของตนให้สูงขึ้น

3. แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาตนเอง

มนุษย์มีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ ทั้งด้านสติปัญญา ความถนัด ความสามารถ บุคลิกภาพ ความสนใจ พรสวรรค์ ค่านิยม แรงจูงใจ ความต้องการ และสิ่งแวดล้อม แต่บางคนไม่มีความสนใจเกี่ยวกับสิ่งที่กล่าวมา ไม่สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเสรี ต้องการให้บุคคลอื่นที่มีความสามารถและประสบการณ์มากกว่าช่วยเหลือในการพัฒนาตนเองหรือก้าวพ้นอุปสรรคที่เกิดขึ้นเพื่อการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จที่ตั้งเป้าหมายไว้ แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาตนเอง การศึกษาตนเอง การเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง การยอมรับความจริงเป็นพื้นฐานในการพัฒนาตนเองและการเข้าใจผู้อื่นและอยู่ร่วมกับผู้อื่น (ธัญญภัทร์ ศิริธรรมาโรจน์, 2559: หน้า 180)

3.1 ความเชื่อพื้นฐานในการตนเอง

เรียม ศรีทอง (2542: หน้า 186) กล่าวถึง ความเชื่อพื้นฐานในการพัฒนาตนเองเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้การพัฒนาตนเองประสบความสำเร็จ ผู้มุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองพิจารณาแนวคิดต่อไปนี้

- 1) มนุษย์ทุกคนมีเอกลักษณ์ มีศักยภาพที่มีคุณค่าเป็นของตนเอง และทุกคนสามารถฝึกหัดพัฒนาได้ในทุกเรื่อง
- 2) ไม่มีใครที่มีความสมบูรณ์ไปหมดทุกด้านจนไม่สามารถจะพัฒนาได้อีก
- 3) แม้จะไม่มีใครรู้จักตนเองได้ดีเท่าตนเอง แต่ในบางเรื่องก็ไม่สามารถจัดการปรับเปลี่ยนได้ด้วยตนเอง
- 4) การควบคุมสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม กับการควบคุมความคิด ความรู้สึกและการกระทำของตนเอง มีผลกระทบซึ่งกันและกัน
- 5) อุปสรรคสำคัญของการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง คือ การที่บุคคลไม่ยอมปรับเปลี่ยนวิถีคิด วิธีการปฏิบัติ ไม่สร้างนิสัยและฝึกทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็น
- 6) การพัฒนาตนเองดำเนินการได้ทุกเวลา เมื่อต้องการหรือพบปัญหาข้อบกพร่อง หรือพบอุปสรรค ยกเว้นคนที่ประกาศว่าตนมีความสมบูรณ์ไปหมดทุกด้านแล้ว

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความเชื่อพื้นฐานในการพัฒนาตนเอง เริ่มจากตระหนักถึงศักยภาพของตนเอง ยอมรับข้อดีและข้อเสียซึ่งทุกคนไม่มีใครสมบูรณ์ และพยายามเอาชนะอุปสรรค

3.2 พื้นฐานคุณลักษณะส่วนบุคคลที่จำเป็นในการพัฒนาตนเอง

กุญชรี คำชาย และคณะ (2540: หน้า 52-53) ได้สรุปการพัฒนาตนเองในด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลที่จำเป็น 5 ประการ เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาตนเอง ดังนี้

- 1) ความรู้สึกว่าตนเองมีเป้าหมายในชีวิต บุคคลจะต้องพัฒนาตนเองให้มีเป้าหมายในชีวิต มีอนาคต มีความมุ่งหวัง โดยเชื่อว่าตนเองสามารถพัฒนาได้ จึงมีความต้องการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตให้ดีขึ้น ชีวิตจะได้สดใสเฉื่อยชา
- 2) ความรู้สึกกล้าที่จะปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น บุคคลจะต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้สึกกล้าและมีปณิธานอันแน่วแน่ที่จะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น เพื่อช่วยในการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
- 3) ความรู้สึกเปิดเผยและถ่อมตน บุคคลจะต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่จำเป็น คือ ให้มีความรู้สึกจริงใจ เปิดเผยและรู้จักถ่อมตัวเพื่อช่วยในการสร้างเสริมมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

4) ความรู้สึกศรัทธาและมั่นคง บุคคลจะต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่จำเป็น คือ ให้มีความเชื่อ ความศรัทธาในตนเองอย่างมั่นคง ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองว่า เราก็คือเป็นส่วนหนึ่งเหมือนกัน ถ้าเราตั้งใจจะทำกรรมดี ขยันหมั่นเพียรและอดทน ชีวิตนี้จะต้องดีขึ้น มีคนรัก ชอบ และเข้าใจเรา พร้อมทั้งจะสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลทั่วไปต่อไป

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า พื้นฐานคุณลักษณะส่วนบุคคลที่จำเป็นในการพัฒนาตนเอง ต้องมีเป้าหมาย และพร้อมปรับตัวเข้าหาผู้อื่น ศรัทธาต่อสิ่งที่ทำ และพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีเสน่ห์

3.3 พื้นฐานการมองตนเพื่อการพัฒนาตน

วิธีการมองตนเพื่อการพัฒนาตนที่น่าสนใจไว้ สมิต อาชวนิจกุล (2535: หน้า 21-22) ได้นำเสนอดังนี้

1) ทุกครั้งที่ทำอะไรผิดพลาด ล้มเหลว หรือพ่ายแพ้ต่อชีวิต ก่อนอื่นขอให้หันเข้ามามองตนเอง และตรวจสอบความบกพร่องของตนเอง มองดูว่าเรายังมีขวัญหรือกำลังใจอยู่หรือไม่ และเราจะลุกขึ้นสู้กับชีวิตใหม่ได้อย่างไร

2) จงหมั่นสำรวจตนเองเป็นครั้งคราว อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง แล้วดูว่าตนเองพัฒนาตนเองไปได้เพียงใด ใช้เวลาเป็นประโยชน์หรือไม่ ทำคุณงามความดีอะไรบ้าง ทำคุณให้แก่สังคมหรือครอบครัวบ้างหรือไม่ หลอกหลวงตนเองและหลอกหลวงสังคมรอบข้างอย่างไร อะไรบ้างที่เราต้องพัฒนาโดยมีความเชื่อว่าตนเองสามารถพัฒนาได้ในทุกๆ วัน ให้เป็นวันที่มีคุณค่า

3) ในการมองตนเองที่ดี คือ การสำรวจอุปนิสัยที่ดีและไม่ดีของตนเอง จงทำเป็นตาราง 2 ช่อง เขียนอุปนิสัย บุคลิกลักษณะ และความสามารถของตน แล้วเปรียบเทียบระหว่างนิสัยที่ดีและไม่ดีสิ่งไหนมากกว่ากัน แล้วหมั่นแก้ไขไปทุกๆ ครั้งที่มองตนเอง

4) มีเศษกระดาษเล็กๆ สักแผ่นหนึ่ง ก่อนนอนเขียนกิจกรรมที่ต้องทำหรือพึงทำ โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ แล้ววันต่อมาดูว่าเราทำได้หมดในวันนั้นหรือไม่ และในเศษกระดาษแผ่นนี้เขียนด้วยว่าเรามีอุปนิสัยที่อยากจะแก้ไขอะไรบ้าง เช่น 1) ควรตื่นเช้า 2) ควรออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ 3) ตรงต่อเวลา 4) อ่านหนังสือเรียนให้ได้ 1 บท

5) สุขภาพกาย สุขภาพใจ เป็นอย่างไร ดีขึ้นหรือแย่ลง ละเอียดสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ลงบ้างหรือไม่ อาทิ งตสุรา งตบุหรี งตพุดที่ไร้สาระหรือฟุ้งซ่าน เราจะทำอะไรในทางที่ให้เกิดสุขภาพกายและสุขภาพจิตแข็งแรงดีขึ้น ให้เท่าเทียมคนที่เราเห็นเป็นแบบอย่างในทางที่ดี

6) วันหนึ่งๆ เราอ่านหนังสือ หรือฟังการอภิปราย หรือรับการฝึกอบรมไปได้เพียงใด เราหาความรู้ด้วยตนเองไปได้มากยิ่งขึ้นหรือไม่ คนที่ไม่เรียนรู้อะไรเลยในที่สุดก็จะล้าหลังเพื่อนฝูง

7) ในสายตาของคนใกล้ชิด เช่น คนในครอบครัวมีทัศนคติต่อเราอย่างไร เรามีการปรับปรุงตัวเองเพื่อให้ตนเป็นที่พึงแก่คนในครอบครัวหรือไม่ เราเป็นพ่อหรือเป็นแม่ หรือเป็นลูกที่ดีหรือไม่ มีอะไรที่เราควรทำให้ดีกว่าหรือดียิ่งขึ้น ชีวิตในครอบครัวเป็นสุขหรือทุกข์ มีการทะเลาะกันบ้างหรือไม่ เราเป็นสาเหตุให้ครอบครัวต้องเดือดร้อนเพราะเราหรือไม่

8) ก่อนนอน เราควรสวดมนต์ให้แก่สรรพสัตว์หรือไม่ เราทำจิตใจให้ผ่องใสด้วยการฝึกสมาธิบ้างหรือไม่ เราแม่เมตตตาให้แก่สรรพสัตว์หรือไม่ เราเป็นคนเห็นแก่ตัวเพียงใด ลดละความเห็นแก่ตัวลงมากกว่านี้ได้หรือไม่

9) ชีวิตในแต่ละวันเราเป็นสุขหรือทุกข์เกิดจากอะไร เราสันโดษและหาความสุขจากสิ่งที่มีอยู่หรือไม่ เราใฝ่สูงจนเกินควรหรือไม่ เรากำลังเดินไปสู่จุดหมายของชีวิตหรือไม่

10) เราลดละ “อึดตา” หรือ “ตัวกู ของกู” ลงได้บ้างเพียงใด

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า นักวิชาการยอมรับว่า แนวคิดพื้นฐานการพัฒนาตนเองเป็นหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งของมนุษย์ โดยการพัฒนาตนเองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายมีความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญหลายประการโดยเริ่มต้นที่ตนเองเป็นสำคัญ เพราะมนุษย์เราไม่สามารถเปลี่ยนแปลงคนอื่นหรือสิ่งแวดล้อม เริ่มด้วยความคิดที่เชื่อว่า ตนเองมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองได้ มองเห็นตนเองตรงตามความเป็นจริงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ เนื่องจากทุกคนต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลา ไม่มีใครสมบูรณ์แบบ ดังนั้นต้องเริ่มที่ความคิดที่จะปรับเปลี่ยนความคิด มีเป้าหมายในชีวิต และพยายามดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการ รวมทั้งควบคุมตนเองอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้พบกับความเจริญงอกงามในชีวิต ก้าวสู่เป้าหมายในชีวิตด้วยภาคภูมิใจเต็มตามศักยภาพที่ตนเองมี

4. จุดมุ่งหมายของการพัฒนาตนเอง

สำหรับบุคคลทั่วไปนั้นการพัฒนาตนเองมีจุดมุ่งหมายดังนี้ (นันทนา ธรรมบุศย์, 2537: หน้า 12)

- 1) เพื่อให้บุคคลสามารถเลี้ยงตนเอง พึ่งตนเองและนำตนเองได้อย่างมีความสุขโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
- 2) เพื่อให้บุคคลสามารถทำคุณประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติได้อย่างเต็มที่ตามอัตภาพของตน
- 3) เพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสามารถปรับตัว และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
- 4) เพื่อพัฒนาจิตใจของตนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพจิตดี สมรรถภาพจิตดี
  - 4.1) คุณภาพจิตดี หมายความว่า จิตใจมีคุณธรรม เช่น มีเมตตา กรุณา มีมัทธา มีศรัทธา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ฯลฯ
  - 4.2) สมรรถภาพจิตดี ได้แก่ การมีขันติ มีสมาธิ มีความเด็ดเดี่ยว มีความเพียร เป็นต้น ผู้มีสมรรถภาพจิตดีจะมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีความสามารถ และมีความพร้อมที่จะทำงานได้
  - 4.3) สุขภาพจิตดี หมายถึง จิตที่มีสุขภาพดี ทำให้มีความสุขสบาย มีปีติ มีปราโมทย์ มีความอิมเอบ เข้มชื่น เบิกบาน ผ่องใส สบายใจ และทำใจให้สบายได้เรื่อยๆ ลักษณะของคนที่มีการพัฒนาตน

บุคคลที่มีการพัฒนาตนอย่างดี ย่อมจะมีลักษณะบางอย่างที่แตกต่างจากคนที่ขาดการพัฒนาตน ดังนี้ (นันทนา ธรรมบุศย์, 2537: หน้า 14)

- 1) บุคคลที่มีการพัฒนาตนมีลักษณะดังนี้
  - 1.1) ดำเนินชีวิตอย่างสงบ ทำหน้าที่ของตนด้วยความภาคภูมิใจและมีความหวัง
  - 1.2) พอใจในชีวิตและผลงานของตน พยายามสร้างงานที่มีประโยชน์ และสร้างคุณความดีทุกโอกาส
  - 1.3) รักครอบครัว ญาติพี่น้อง และท้องถิ่นเดิมของตน

1.4) เคารพยกย่อง สรรเสริญ และเอาอย่างคนดีปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของจริยธรรม และประเพณีอันดีงามของสังคม ประพฤติตามแบบแผนและคุณธรรมที่สังคมเห็นว่าดีงาม

1.5) พยายามพึ่งตนเอง ช่วยตนเอง และนำตนเองตามควรแก่อัตภาพ เวลาประสบ ความทุกข์ยาก ความล้มเหลว ก็พยายามใหม่ ใช้ความเพียรและความอดทนในการต่อสู้กับอุปสรรค แก้ปัญหาด้วยความสงบและสุขุมรอบคอบ

1.6) ประหยัดเวลา แรงงานและทรัพย์สิน ใช้ทรัพยากรเฉพาะที่จำเป็นเพื่อความ อยู่รอดของชีวิต และทำคุณประโยชน์ให้แก่หน่วยงานหรือสังคมมากกว่าค่าจ้างและผลตอบแทน ที่ตนได้รับ

1.7) รู้จักตนเอง เข้าใจชีวิตและการต่อสู้ มีน้ำใจนักกีฬา และมีความเป็นธรรมในการ ดำเนินชีวิต

2) บุคคลที่ขาดการพัฒนาตนเองมีลักษณะดังนี้

2.1) ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ราบรื่น ทำหน้าที่ของตนด้วยความน้อยใจและทอดถอย

2.2) มีความทุกข์ โกรธแค้นชีวิต พยายามเอาเปรียบคนอื่น หยิบฉวยผลงาน และความดีของคนอื่นมาเป็นของตน

2.3) ไม่พอใจในครอบครัว รังเกียจญาติพี่น้อง และคูถูกท้อถอยเดิมของตน

2.4) เคารพยกย่อง สรรเสริญ และเอาอย่างคนชั่ว ปฏิบัติตนเหนือกฎเกณฑ์และกรอบ ของกฎหมาย และจริยธรรมของสังคม เบียดเบียน เอาไรต์เอาเปรียบคนอื่นและสังคมทุกโอกาส ไม่ละอายในการทำความชั่ว

2.5) ไม่พึ่งตนเอง คอยรอรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น คอยขอความเมตตาจากผู้อื่น เมื่อประสบความทุกข์ยาก ความพ่ายแพ้ก็โทษคนอื่น ๆ ทำลายตนเองทั้งทางตรงและทางอ้อม แก้ปัญหาด้วยความโกรธแค้น ใช้อาวุธ และอำนาจทำร้ายตนเองและคนอื่น

2.6) ฟุ่มเฟือย สรุ่ยสุร่าย ไม่ประหยัดแรงงานและเวลา ใช้ทรัพยากรของสังคมและ หน่วยงานเกินกว่าค่าจ้างและผลตอบแทนที่ตนเองพึงจะได้ เอาเปรียบสังคมทุกโอกาส

2.7) ไม่รู้จักตนเอง ไม่เข้าใจชีวิตและการต่อสู้ เอาเปรียบคนอื่น ดำเนินชีวิตทุกอย่าง เพื่อตนเอง ไม่เผื่อแผ่เมตตาอารีใคร

จากข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า บุคคลที่มีการพัฒนาตนเองจะมีชีวิตอยู่ด้วยความสงบ พึ่งตนเอง ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ใคร รู้จักและเข้าใจตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อหน้าที่การงานและต่อสังคม ประพฤติอยู่ในกรอบของสังคมและวัฒนธรรมอันดีงาม รู้จักใช้จ่าย อย่างประหยัด แก้ปัญหาโดยใช้หลักของเหตุผล ตลอดจนมีความขยัน อดทน และไม่ย่อท้อ ต่ออุปสรรคทั้งปวง

5. ความสำคัญของการพัฒนาตนเอง

การพัฒนาตนเองเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตบุคคลจะต้องได้พัฒนาตลอดเวลา เพื่อ ตอบสนองต่อความต้องการของตัวบุคคลเอง ทั้งนี้ยังเป็นการสรรสร้างสิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น (ปราชญา กล้าผจญ และพอดา บุตรสุทธีวงศ์, 2550: หน้า 90)

ชนวรรษ ศรีลาคำ (2560: หน้า 19) ได้กล่าวว่า การพัฒนาตนเองเป็นการพัฒนาใน 3 ด้าน คือ ด้านพัฒนาตน ด้านพัฒนาคน และพัฒนางาน ในการพัฒนาตนเองประกอบด้วย

- 1) การรู้คุณค่าในตนเอง เข้าใจตนเอง รู้ค่านิยมที่ใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต
- 2) การจัดการตัวเองได้ เช่น การควบคุมอารมณ์ได้ มีความโปร่งใส และมีความสามารถในการปรับตัว
- 3) การตระหนักทางสังคม มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ มีความคิดริเริ่ม
- 4) การบริหารจัดการความสัมพันธ์ การมีอารมณ์ได้ มีความคิดริเริ่ม

นอกจากนี้ วินัย เพชรช่วย (2558) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาตนเองไว้ว่า

- 1) มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่มีคุณค่าอยู่ในตัวเอง ทำให้สามารถฝึกหัด และพัฒนาตนได้ในเกือบทุกเรื่อง
- 2) ไม่มีบุคคลที่มีความสมบูรณ์พร้อมทุกด้านจนไม่จำเป็นต้องพัฒนาในเรื่องใดๆ อีก
- 3) แม้บุคคลจะเป็นผู้ที่รู้จักตนเองได้ดีที่สุด แต่ก็ไม่สามารถปรับเปลี่ยนตนเองได้ในบางเรื่อง ยังต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นในการพัฒนาตน การควบคุมความคิดความรู้สึก และการกระทำของตนเอง มีความสำคัญเท่ากับการควบคุมสิ่งแวดล้อมภายนอก
- 4) อุปสรรคสำคัญของการปรับปรุงพัฒนาตนเอง คือ การที่บุคคลมีความคิดยึดติด ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงวิธีคิดและการกระทำ จึงไม่ยอมสร้างนิสัยใหม่หรือฝึกหัดทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นต่อตนเอง
- 5) การปรับปรุง และการพัฒนาตนเองสามารถดำเนินการได้ทุกเวลาและอย่างต่อเนื่อง เมื่อพบปัญหาหรือข้อบกพร่องเกี่ยวกับตนเอง

จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์ (2556: หน้า 280) กล่าวว่า การพัฒนาตนเองเป็นการปรับปรุงบุคคลิกภาพโดยรวมเพื่อใช้ประโยชน์ในการสร้างสัมพันธ์และสามารถเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถของตนเอง ประกอบด้วย

- 1) การพัฒนาตนทำให้รู้จัก เข้าใจ และยอมรับตนเอง ช่วยลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ทั้งแก่ตนเองและสังคม อีกทั้งยังสามารถปรับปรุง เปลี่ยนแปลงความคิด ความรู้สึก หรือการแสดงออกที่ถูกต้องอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการส่งเสริมความสำเร็จในการดำรงชีวิตส่วนตัวอย่างมีความสุข

2) การพัฒนาตนทำให้เข้าใจ ยอมรับ และเห็นคุณค่าบุคคลอื่น ทำงานกลุ่มด้วยความจริงใจ เสียสละ ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน ลดความขัดแย้ง ชิงดีชิงเด่น ทำให้งานกลุ่มสำเร็จไปด้วยดี และบุคคลอื่นมีโอกาสประสบความสำเร็จง่ายขึ้น

3) การพัฒนาตนเอง ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เทคนิคต่างๆ ที่ช่วยเสริมสร้างปัญญา และด้านอารมณ์ที่ดี ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการส่งเสริมโน้มน้าในความรักผิดชอบต่อสังคม และนิสัยที่เน้นการใช้ความคิดเชิงปัญญา อันนำมาซึ่งการสร้างสรรคผลงานที่มีประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม

สรุปได้ว่า การพัฒนาตนเองมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความสามารถ เพื่อประสิทธิภาพในการนำมาประยุกต์ใช้ในด้านการพัฒนาตนเอง ด้านการพัฒนาคน และพัฒนางาน

6. การพัฒนาตนเองด้านการเรียนรู้

การใฝ่เรียนรู้เป็นคุณลักษณะที่พัฒนาได้ ไม่ว่าผู้เรียนจะมีบุคลิกภาพอย่างไรมาก่อน ดังคำกล่าวของวัตสัน (Watson) ที่ว่า “พลังชีวิตมีที่มาจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม พันธุกรรม คือ ต้นทุนจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม คือ ภาวะรอบตัวทุกมิติรวมทั้งการเรียนรู้ฝึกฝนและการใฝ่เรียนรู้ สำหรับการเรียนรู้ฝึกฝนและการใฝ่เรียนรู้นั้น คือ พระเอกตัวจริงของพลังชีวิต” และได้สรุปแนวปฏิบัติ กว้างๆ เพื่อฝึกฝนตนเองให้ใฝ่เรียนรู้ตามลำดับไว้ 6 ขั้นตอน (ธัญญภัทร์ ศิริธัชชราโรจน์, 2559: หน้า 335-336)

- 1) สร้างแรงจูงใจให้ตนเอง โดยสร้างความตระหนักว่าทุกคนต้องเจริญเติบโต เพื่อความเป็นมนุษย์ที่ต่างไปจากสิ่งมีชีวิตอื่น
  - 2) เป็นนักจัดการการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยออกแบบวิธีการได้มาซึ่งข้อมูลความรู้และประสบการณ์ในด้านที่เหมาะสมและสอดคล้องกับตน
  - 3) ฝึกตนเป็นคนช่างสังเกต ช่างจำ ช่างรับรู้ เพราะการเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ ทุกเวลา และทุกสถานการณ์ ฟังมากกว่าพูด ตาดู หูฟัง คิดวิเคราะห์ จะส่งเสริมการเรียนรู้ได้มาก
  - 4) ตระหนักอยู่เสมอว่า การเรียนรู้มี 2 รูปแบบ คือ การเรียนรู้ที่มีผู้รู้ทั้งหลายได้ค้นคว้า ศึกษาไว้แล้วถ่ายทอดเป็นแนวคิดทฤษฎี และความรู้จากประสบการณ์ตรงที่ต้องผ่านการคิดวิเคราะห์ วิจัย
  - 5) ฝึกตนให้สนใจใฝ่รู้จากแหล่งความรู้ในทุกมิติ เพราะรอบตัวเรา คือ “ตลาดนัดความรู้ ควรทำตนเป็น “นักช้อป” ที่ฉลาด รู้จักสืบเสาะ ค้นหา มีเว็บไซต์เป็นคลังความรู้จำนวนมาก”
  - 6) ควรให้ความสำคัญกับการได้มาซึ่งความรู้จากผู้ปฏิบัติจริง โดยดูเขาทำ จำสิ่งที่เขาบอก ปรับแต่งคัดลอกส่วนที่ทำได้มาลองปฏิบัติ นำผลมาจัดระบบสาระเป็นความรู้
- จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา การเรียนรู้ฝึกฝนและการใฝ่เรียนรู้นั้นคือ พระเอกตัวจริงของพลังชีวิต ทำได้โดยสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง เป็นนักจัดการการเรียนรู้ด้วยตนเอง ฝึกตนเป็นคนช่างสังเกต ช่างจำ จากแหล่งความรู้ในทุกมิติ

7. วิธีการพัฒนาตนเอง

รูปแบบหรือวิธีการในการพัฒนาตน มีดังนี้

- 1) การพัฒนาตนด้วยตนเอง เป็นการพัฒนาตนด้วยตนเอง ซึ่งวิธีนี้มีข้อจำกัด คือ ผู้ที่ตั้งใจจะพัฒนาตนเองจะต้องมีความสามารถในการควบคุมตนเองหรือสร้างสิ่งเร้าให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองไปยังพฤติกรรมเป้าหมายได้ การพัฒนาตนด้วยตนเองแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ
  - 1.1) การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมภายนอก หมายถึง การจัดการกับสภาพแวดล้อมภายนอกตนเอง อันจะส่งผลให้ตนเองเปลี่ยนแปลง วิธีการดังกล่าว เช่น การเสริมแรงตนเอง เมื่อมีพฤติกรรมที่เหมาะสม และลงโทษตนเองเมื่อมีพฤติกรรมที่ไม่ต้องการ การเขียนโครงการเพื่อพัฒนาตนเอง เป็นต้น
  - 1.2) การปรับเปลี่ยนความคิดของตนเอง วิธีนี้เป็นการปรับเปลี่ยนความคิดของตนเอง เพื่อการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น การปรับเปลี่ยนความคิดของตนเองสามารถทำได้ด้วยวิธีการ เช่น อ่านอัตชีวประวัติบุคคลสำคัญ การจูงใจตนเอง เป็นต้น

2) พัฒนาตนด้วยการปรึกษานักจิตวิทยา เนื่องจากการพัฒนาตนด้วยตนเองต้องการความเข้มแข็งของจิตใจและความมุ่งมั่นเป็นอย่างสูง หากไม่สามารถกระทำได้ด้วยตนเองก็ต้องอาศัยความช่วยเหลือ โดยความช่วยเหลือของนักจิตวิทยา ที่จะช่วยให้คำปรึกษารวมถึงการจัดโปรแกรมเพื่อการพัฒนาตนเองที่เหมาะสม

3) พัฒนาตนด้วยการเข้าร่วมกลุ่มพัฒนาตน การพัฒนาตนลักษณะนี้เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างนักจิตวิทยาการปรึกษาและสมาชิกที่ต้องการพัฒนาตน จำนวน 6-10 คน โดยการใช้เทคนิคการปรึกษาเชิงจิตวิทยา ซึ่งข้อดีของการพัฒนาตนวิธีนี้ คือ สามารถก่อให้เกิดการพัฒนาตนครั้งละจำนวนมากว่าการปรึกษาเชิงจิตวิทยารายบุคคล และเป็นการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลที่ทำให้เกิดการพัฒนาไปพร้อมกันรวมถึงตัวของผู้นำกลุ่มก็เกิดการพัฒนาตนด้วย ลักษณะการพัฒนาเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติผ่านบรรยากาศของกลุ่มที่อบอุ่น เป็นมิตรและเอื้อให้เกิดการพัฒนา และได้รับการเรียนรู้ที่หลากหลายระหว่างสมาชิกด้วยกัน กระบวนการในการพัฒนาจึงเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติมากกว่าวิธีอื่น

การพัฒนาตนด้วยการเข้าร่วมกลุ่มการพัฒนาพัฒนาตนจึงเป็นการพัฒนาบุคคลคราวละจำนวนมากในบรรยากาศที่สนับสนุนให้บุคคลได้เรียนรู้ทั้งตนเองและช่วยเหลือสมาชิกให้เรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์เป็นอย่างมาก โดยที่บุคคลที่มีการพัฒนาตนอย่างเต็มศักยภาพจะมีลักษณะ 15 ประการ ดังที่มาสโลว์ (Maslow, 1970) อธิบายไว้ คือ

1) สามารถรับรู้ความเป็นจริงเกี่ยวกับตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง ตรงตามความเป็นจริง และสามารถอยู่กับความเป็นจริงนั้นได้อย่างมีความสุข

2) ยอมรับ นับถือตนเอง และผู้อื่น เป็นอิสระจากการถูกครอบงำด้วยความรู้สึกผิด อับอาย ความวิตกกังวล และสามารถยอมรับความเป็นจริงของธรรมชาติได้

3) มีความรู้สึกและการกระทำอันเป็นอิสระ เรียบง่าย และเป็นธรรมชาติ สามารถกำหนดแนวทางชีวิตของตนเองได้โดยมิได้ถูกครอบงำโดยกฎเกณฑ์หรือแบบแผนของสังคม

4) ใช้ปัญหาเป็นศูนย์กลาง ไม่ยึดตนเองว่าเป็นศูนย์กลางของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น แต่จะพยายามแก้ปัญหาให้ตรงกับสาเหตุ โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงไม่ใช่เพียงความรู้สึกส่วนตัวในการตัดสิน

5) มีอิสระสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองและไม่รู้สึกล่าช้าใจที่จะต้องพึ่งพาผู้อื่น สามารถรับผิดชอบชีวิตของตนเองได้

6) ความเป็นตัวของตัวเอง ไม่สร้างเงื่อนไข ให้ความพึงพอใจของตนเองขึ้นอยู่กับวัตถุและสิ่งแวดล้อมของสังคม เชื่อมั่นในศักยภาพภายในตนเองว่าจะสามารถเติบโตและพัฒนาต่อไปได้

7) มีความสดชื่นอยู่เสมอ มีความชื่นชมในชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองโดยไม่รู้สึกลำบากหรือสิ้นหวัง มองสิ่งต่างๆ ในชีวิตด้วยความสุขสดชื่น เห็นความงดงามของสิ่งต่างๆ รอบตัว รู้สึกว่าในทุกขณะของชีวิตเป็นสิ่งใหม่และมีความหมายเสมอ

8) มีความรู้สึกที่ลึกซึ้งกับธรรมชาติ ตีมูลค่ากับธรรมชาติ เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญต่อประสบการณ์ที่ได้สัมผัส

9) ใส่ใจสังคม มีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ และมีความรักในเพื่อนมนุษย์ มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือผู้อื่น โดยปราศจากเงื่อนไข

10) มีการสร้างสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่นอย่างใกล้ชิดสนิทสนมและลึกซึ้ง โดยไม่ปรารถนาว่าตนจะเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

11) เห็นคุณค่าและให้เกียรติแก่ผู้อื่น มีความอ่อนน้อมถ่อมตน สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม โดยไม่คำนึงถึงชนชั้นวรรณะ การศึกษา และเชื้อชาติ ตระหนักถึงความเท่าเทียมกันของมนุษย์และพร้อมที่จะเรียนรู้จากผู้อื่นอย่างเต็มใจ

12) สามารถแยกแยะระหว่างวิธีการกับจุดมุ่งหมาย และวิธีการกับเป้าประสงค์ได้อย่างชัดเจน สามารถจำแนกมาตรฐานทางศีลธรรมได้อย่างถูกต้อง สามารถแยกความแตกต่างระหว่างวิธีการและจุดมุ่งหมายได้อย่างชัดเจน วิเคราะห์ระหว่างสิ่งที่ค้นหาเกี่ยวกับวิธีการที่จะไปสู่ความสำเร็จ โดยให้ความสำคัญกับจุดมุ่งหมายมากกว่าวิธีการ

13) มีอารมณ์ขันอย่างสร้างสรรค์ เป็นธรรมชาติ มีการให้เกียรติยกย่องผู้อื่นและไม่เป็นไปในทางที่ทำให้ผู้อื่นเสื่อมเสีย

14) มีความคิดสร้างสรรค์ มีอิสระทางความคิด และไม่ถูกจำกัดไว้ในขอบเขตใดๆ

15) ไม่ถูกครอบงำโดยวัฒนธรรม ค่านิยม กฎหมาย และกฎประเพณีของสังคม พร้อมทั้งจะเผชิญประสบการณ์หรือค่านิยมใหม่ๆ และสามารถผสมผสานประสบการณ์หรือค่านิยมใหม่ๆ เหล่านั้นให้สอดคล้องกับตนเองได้

สรุปได้ว่า รูปแบบหรือวิธีการในการพัฒนาตน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาตนด้วยตนเอง ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมภายนอกและการปรับเปลี่ยนความคิดของตนเอง 2) พัฒนาตนด้วยการปรึกษานักจิตวิทยา และ 3) พัฒนาตนด้วยการเข้าร่วมกลุ่มพัฒนาตน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนานักศึกษา

1. ความหมายในการพัฒนานักศึกษา

นักศึกษาถือเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาที่พร้อมที่จะเข้าสู่วัยที่ประกอบอาชีพอย่างแท้จริง โดยใช้วิชาความรู้ และประสบการณ์จากการศึกษาในอุดมศึกษามาใช้ในชีวิตจริง ดังนั้นนอกจากความรู้ที่ได้รับจากที่เรียนในสายสาขาที่ตนสนใจแล้ว นักศึกษายังต้องมีความสมบูรณ์เทียบพร้อมทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้สอดคล้องกับระบบการศึกษาที่กำหนดคุณลักษณะไว้ ดังนั้นในระหว่างการเรียนการสอน นักศึกษาควรจะได้รับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนความรู้และคุณลักษณะต่างๆ ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความหมายของการพัฒนานักศึกษาไว้ดังนี้

สำเนา ขจรศิลป์ (2542: หน้า 2) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนานักศึกษา คือ ความพยายามใดๆ ที่ทำให้นักศึกษามีคุณสมบัติที่พึงประสงค์

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2544: หน้า 57) กล่าวถึงการพัฒนานักศึกษาว่า เป็นงานของมหาวิทยาลัยที่ควรกำหนดส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของนักศึกษาขณะกำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อการสร้างบัณฑิตที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิต อารมณ์ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ความสามารถ การคิดที่รอบคอบ ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และการทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

Miller and Winston, Jr. (1991) ได้กล่าวว่า การพัฒนานักศึกษา คือ พื้นฐานทางด้าน ทฤษฎีและทางด้านปรัชญาที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษา และการพัฒนานักศึกษาเป็น การประยุกต์เอาหลักการในการพัฒนามนุษย์มาใช้พัฒนานักศึกษา

สรุปได้ว่า การพัฒนานักศึกษา หมายถึง การส่งเสริมนักศึกษาให้มีคุณภาพที่พึงประสงค์ เพื่อให้เป็นบุคลากรทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพพร้อมเพื่อที่เตรียมความพร้อมสู่การประกอบ อาชีพในอนาคต

2. เป้าหมายของการพัฒนานักศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถานที่ที่มุ่งผลิตบัณฑิตสู่สังคม โดยผ่านกระบวนการจัดการเรียน การสอนที่สอดคล้องกับความสนใจของนักศึกษา แต่นอกเหนือจากการพัฒนานักศึกษาในด้านความรู้ แล้ว ทางสถาบันอุดมศึกษารวมถึงอาจารย์และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรจะมุ่งเน้นในการพัฒนาในด้าน อื่นๆ ด้วย เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความสามารถทางด้านความรู้ ความคิด ความมีเหตุผล รวมถึงการมี คุณธรรม จริยธรรมในแต่ละสาขาวิชาชีพ รวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นปกติสุข โดย นักวิชาการและนักการศึกษาต่างได้อธิบายถึงเป้าหมายของการพัฒนานักศึกษาไว้ดังนี้

สำเนา ขจรศิลป์ (2542: หน้า 9) กล่าวว่า เป้าหมายในการพัฒนานักศึกษาสำหรับ สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ควรมีอย่างน้อย 7 ประการ คือ

1) ด้านวิชาการและวิชาชีพ โดยมุ่งพัฒนาเจตคติและทักษะในการเรียน เพื่อให้เป็นผู้มี ความรู้ความสามารถในวิชาชีพ มีความรู้และทักษะในการบริหาร มีความรู้และทักษะด้านภาษาต่างประเทศ และคอมพิวเตอร์ ตลอดจนเป็นผู้ใฝ่รู้อยู่เสมอ

2) ด้านสติปัญญา โดยมุ่งพัฒนาความสามารถในการคิด ความรอบคอบ ไตร่ตรองและ มองการณ์ไกล

3) ด้านสังคม โดยเน้นการพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น โดยกระบวนการ ประชาธิปไตย กิริยามารยาทในสังคม มนุษย์สัมพันธ์ และรอบรู้ทั้งวัฒนธรรมไทยและต่างชาติที่ต้อง ติดต่อด้วย

4) ด้านอารมณ์ โดยเน้นทำความเข้าใจอารมณ์ของตนเอง การปรับและการควบคุมอารมณ์ ตนเอง ทางด้านสุนทรียภาพเพื่อให้เห็นคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม

5) ด้านเอกลักษณ์ โดยเน้นทำความเข้าใจบุคลิกภาพของตนเองในทุกๆ ด้านการพัฒนา ความสนใจในงานอาชีพ การวางแผนเพื่อประกอบอาชีพ การวางแผนดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับ บุคลิกภาพของตนเอง

6) ด้านร่างกาย โดยเน้นการพัฒนาความเจริญเติบโตในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย การพัฒนา เจตคติในการรักษาสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงอยู่เสมอ

7) ด้านคุณธรรม โดยเน้นคุณธรรมขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ความกตัญญู กตเวทิตะ ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน เสียสละเพื่อส่วนรวม ลด ละ เลิก อบายมุข ตลอดจนการส่งเสริมให้ยึดมั่น ปฏิบัติ ตามคำสั่งสอนของศาสนาและจรรยาบรรณในวิชาชีพ

ทอฝัน หวานชะเอม (2558: หน้า 30) ได้เสนอเป้าหมายในการพัฒนานักศึกษาไว้ 4 ประการ

1) การพัฒนาด้านสติปัญญา ซึ่งเน้นความสามารถในการเป็นนักคิด เป็นผู้เรียนรู้และรวบรวมข้อมูลให้ได้ความหมายที่เป็นประโยชน์

2) การพัฒนาเอกลักษณ์ เป็นการพัฒนาความรู้สึกรักที่มีต่อตนเองให้มีความเข้าใจความสามารถ และข้อจำกัดของตนเอง การตั้งเป้าหมายในอาชีพและเป้าหมายของชีวิต การควบคุมอารมณ์และการพัฒนาความรู้สึกที่ดีกับตนเอง

3) การพัฒนาทักษะในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ตลอดจนการสร้างความใกล้ชิดและความรัก

4) การพัฒนาค่านิยม ซึ่งเน้นค่านิยมที่เป็นคุณธรรมในการดำเนินชีวิตของตนเอง

วิลาวัลย์ เหลียววนวิวัฒน์ (2549: หน้า 15-22) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนานิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนี้

1) การพัฒนาให้เป็นคนเก่ง

1.1) การให้ความรู้ในวิชาชีพครู นิสิตจะได้รับการสอนให้เข้าใจถึงเป้าหมายในการจัดการศึกษาไทย มาตรฐานในการจัดการศึกษาในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้และแต่ละมาตรฐาน ช่วงชั้น ผู้เรียนจะต้องเข้าใจหลักฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ วิธีการสอนแบบต่างๆ การใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาที่จะสอน การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ตลอดจนการจัดทำแผนการเรียนรู้

1.2) การสร้างทักษะและกระบวนการคิด ในชั่วโมงเรียนนิสิตจะได้รับการฝึกทักษะการคิดและการแก้ปัญหาในประเด็นคำถามที่ผู้สอนตั้งขึ้น เพื่อค้นหาคำตอบโดยใช้เทคนิคคำถามลักษณะต่างๆ

1.3) การพัฒนาความใฝ่รู้ที่จะเป็นครู นอกจากมีความรู้ความสามารถในวิชาที่สอนแล้ว จะต้องมิตักษะในการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เอาใจใส่ต่อสิ่งเปลี่ยนแปลงรอบด้าน ติดตามสถานการณ์ ความเปลี่ยนแปลงของวิทยาการต่างๆ ตลอดจนความเคลื่อนไหวของข่าวสารต่างๆ ในประเทศและในโลก เพื่อพัฒนานตนเองให้เป็นคนทันสมัย มีความรอบรู้ทั้งทางด้านวิชาการและสังคม

1.4) การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง จากหลักในการจัดการศึกษาในปัจจุบัน การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นผู้สอนจึงควรฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะในการสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

2) การพัฒนาให้เป็นคนดี

2.1) การฝึกระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ สามารถทำได้โดยการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักควบคุมตนเองในการเรียนการสอนให้นิสิตมีความรับผิดชอบ สามารถทำได้โดยการมอบหมายให้นิสิตไปค้นคว้าแจ้งกำหนดเวลาในการส่ง หรือมอบหมายให้นำมาเสนอหน้าชั้นเรียน นอกจากนั้นในการให้ผู้เรียนทำงานกลุ่ม ผู้เรียนทุกคนจะต้องมีบทบาทในการช่วยกันค้นคว้าข้อมูลตามที่กลุ่มมอบหมายโดยมีหัวหน้ากลุ่มคอยดูแลให้การทำงานของสมาชิกในกลุ่มดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จนผลิตชิ้นงานเพื่อส่งอาจารย์ นิสิตจะรับทราบผลการดำเนินงานหลังจากผู้สอนตรวจประเมินผลงานแล้วส่งคืน

ผู้เรียนเพื่อทำการปรับปรุงแก้ไขในการทำงานต่อไป โดยการฝึกระเบียบวินัยในชั้นเรียนจะสอนให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของนิสิต

2.2) การสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมนุษย์ Bandura กล่าวว่า พฤติกรรมของมนุษย์ไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงเนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ปัญญา ชีวภาพ และสิ่งภายในอื่นๆ ร่วมด้วย (ทอฝัน หวานชะเอม, 2558: หน้า 31)

3) การพัฒนาผู้เรียนให้มีความสุข

3.1) การสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียน เนื้อหาที่สอนในแต่ละคาบไม่มากจนเกินไป มีตัวอย่างประกอบเพื่อความชัดเจนของเนื้อหา เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นบ้าง ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมในชั้นเรียนบ้าง

3.2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พฤติกรรมนี้เป็นพฤติกรรมที่สำคัญในการดำรงชีวิตในสังคม คนในสังคมมีน้ำใจและช่วยเหลือกัน สังคมก็จะมีแต่ความสุข การศึกษาจึงควรมีบทบาทในการพัฒนาผู้เรียนในเรื่องนี้

3.3) การสร้างค่านิยมความเป็นประชาธิปไตย ในชั้นเรียนผู้สอนสามารถปลูกฝังลักษณะทางประชาธิปไตย โดยการฝึกการใช้เหตุผลในเนื้อหาที่เรียน ในการตอบคำถามของอาจารย์ ผู้เรียนจะต้องแสดงเหตุผลประกอบเพื่อความชัดเจนในสิ่งที่ต้องการสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจ ในกรณีที่มีการขัดแย้งกันทางความคิดในการอภิปราย ผู้พูดจะอธิบายในเชิงเหตุและผล เพื่อให้อาจารย์และเพื่อนๆ เข้าใจความคิดของเขา นอกจากนี้ผู้เรียนจะต้องหัดใจกว้างยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

3.4) การสร้างจิตสำนึกในการเป็นครู การทำงานทุกอย่างถ้าทำด้วยใจรักวิชาชีพนั้น จะเจริญก้าวหน้าและจะมีความสุขในการทำงาน

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2544: หน้า 77-79) ได้เสนอว่า นักศึกษาควรได้รับการพัฒนาในด้านต่างๆ 9 ด้าน ดังนี้

1) Academic Performance การพัฒนาความสามารถในเชิงวิชาการ ซึ่งถือเป็นพันธกิจหนึ่งในสถาบันอุดมศึกษา การพัฒนาความสามารถในเชิงวิชาการ เป็นสิ่งจำเป็นในการประยุกต์ใช้กับความรู้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพในอนาคต อาจารย์สามารถพัฒนานักศึกษาตั้งแต่การเรียนรู้อันในห้องเรียน การสอนเฉพาะเป็นรายบุคคล ฝึกให้นักศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมถึงการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา การพัฒนาทักษะทางวิชาการมีส่วนช่วยให้นักศึกษาประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ ทั้งอาจารย์สามารถสร้างบรรยากาศทางวิชาการเพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ โดยการฝึกให้นักศึกษาเรียนรู้ถึงกระบวนการในการค้นหาความรู้เพื่อพัฒนาด้านสติปัญญา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในสังคมแห่งวิชาการ

2) Ability การพัฒนาให้นักศึกษามีความสามารถทางด้านการสื่อสาร การคิด และการจัดการ ทั้งนี้ความสามารถทางด้านการสื่อสาร นักศึกษาควรได้รับการพัฒนาทักษะทั้งการอ่าน การเขียน การฟัง และการพูด นักศึกษาควรมีความสามารถอย่างน้อย 2 ภาษา คือ ภาษาถิ่นหรือภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ โดยภาษาอังกฤษถือเป็นภาษาสากลที่คนส่วนใหญ่สามารถเข้าใจได้

และเป็นประโยชน์สำหรับทุกสาขาอาชีพ นอกจากนี้ นักศึกษายังควรได้รับการพัฒนาให้มีความสามารถในการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์ที่เป็นสิ่งสำคัญสำหรับยุคปัจจุบันนี้

ในส่วนใหญ่ของการพัฒนาความสามารถทางการคิด เนื่องจากสังคมสมัยนี้ต้องการผู้ที่สามารถคิดได้อย่างมีสติ ถูกต้อง และมีเหตุผล นักศึกษาควรจะได้รับการพัฒนากระบวนการคิดผ่านการมอบหมายงานต่างๆ ขณะที่ยังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา และความสามารถด้านการจัดการนั้น คือ ความสามารถของนักศึกษาในการวางแผน และสามารถรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ นักศึกษาต้องได้รับการพัฒนาในการจัดการเวลา การทำงาน และกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายได้ตามกำหนด ทักษะเหล่านี้จะถูกส่งมอบจากประสบการณ์ขณะที่นักศึกษายังอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการจัดการชีวิตต่อไปในอนาคต

3) Attitude การพัฒนาให้นักศึกษามีทัศนคติที่ดี บุคคลที่มีทัศนคติที่ดีจะมีความพอใจและยอมรับในสิ่งรอบตัว โดยความเป็นจริงแล้วมนุษย์มีทัศนคติทั้งในทางบวกและลบ แต่นักศึกษาควรได้รับการพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีทัศนคติไปทางบวก อาจารย์จึงควรเป็นผู้ให้คำปรึกษาเพื่อการปรับทัศนคติให้ไปในทางที่ดีขึ้น รวมถึงการสอดแทรกเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม

4) Appearance การพัฒนาด้านบุคลิกภาพ นักศึกษาควรได้รับการอบรมและปรับบุคลิกภาพของตนเอง ตั้งแต่ในช่วงกำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมต่อสาธารณชน บุคลิกภาพนั้นรวมถึงบุคลิกภาพภายในและภายนอก นักศึกษาควรแต่งกายให้เหมาะสม ประพฤติตนให้อยู่ในกฎระเบียบ อาจารย์หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงควรตั้งกฎระเบียบให้ชัดเจนพร้อมไปกับการอบรมสั่งสอนเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพหรือบุคลิกลักษณะของนักศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

5) Aim High การพัฒนานักศึกษาให้มีการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน โดยกระบวนการเรียนการสอนและการใช้ชีวิตอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา นักศึกษาควรได้รับการพัฒนาในเรื่องของการทำงานและการตั้งเป้าหมายเพื่อให้มีความมั่นใจในการทำงานของตน ซึ่งมีผลต่อการประสบความสำเร็จตามแผนที่ตนเองวางไว้

6) Accountability การพัฒนานักศึกษาให้มีความรับผิดชอบ นักศึกษาควรได้รับการอบรม ฝึกฝนให้มีความรับผิดชอบต่อภาระงานที่ได้รับมอบหมาย นักศึกษาจะต้องเรียนรู้ที่จะเป็นนักศึกษาที่ดี เป็นผู้ร่วมงานที่ดี และเป็นประชาชนที่ดี โดยการมีความรับผิดชอบต่อการเรียน ความรับผิดชอบต่อครอบครัว และความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้ นักศึกษายังต้องเรียนรู้ที่จะเคารพกฎและข้อบังคับที่มี

7) Analytical การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยการให้นักศึกษาทำงานหรือโครงการต่างๆ ซึ่งเป็นการฝึกให้นักศึกษาได้เรียนรู้และฝึกการค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ ทักษะการคิดวิเคราะห์จะยังคงติดตัวนักศึกษาไปจนถึงการทำงานในอนาคต

8) Active การพัฒนาให้นักศึกษาเป็นผู้มีความกระตือรือร้นในด้านการเรียนเช่นเดียวกับการร่วมทำกิจกรรมของสถาบันอุดมศึกษา อาจารย์หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรจัดโครงการให้นักศึกษาร่วมกันทำกิจกรรมซึ่งเป็นการพัฒนานักศึกษาให้มีความกระตือรือร้นมากขึ้น นักศึกษาควรเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้รับกับสภาวะการณ์ของสังคมปัจจุบันเพราะในปัจจุบันมีอัตราการแข่งขันกันสูง นักศึกษาจึงจำเป็นต้องมีความกระตือรือร้น ตื่นตัวร่วมทำกิจกรรมต่างๆ อยู่เสมอ

9) Appreciation การพัฒนาให้นักศึกษามีความรัก ความชื่นชมงานศิลปวัฒนธรรม และ ธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้นักศึกษาเป็นคนที่มีความตั้งใจใฝ่ฝัน โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์และยุค แห่งเทคโนโลยีในสมัยนี้ อาจารย์ควรปลูกฝังและสอนให้นักศึกษามีความชื่นชมในศิลปะ และ วัฒนธรรมท้องถิ่น เนื่องจากเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นถือเป็นสิ่งสำคัญเพื่อป้องกันความ แตกต่างของเชื้อชาติ

จากแนวคิดของนักวิชาการสามารถสรุปได้ว่า นอกจากสถาบันอุดมศึกษาจะพัฒนาในด้าน ความรู้แก่นักศึกษาแล้ว เป้าหมายของการพัฒนานักศึกษาที่นอกเหนือจากนั้นคือ การพัฒนาด้าน สติปัญญา ด้านความคิด ความมีเหตุผล ด้านสังคม ด้านคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้ นักศึกษาเป็น ผู้ที่มีคุณภาพทั้งด้านจิตใจ ความคิด และการแสดงออก โดยช่วงเวลาในสถาบันอุดมศึกษาจะช่วยหล่อ หลอมและกล่อมเกลาให้นักศึกษามีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งนี้อาจารย์ คือ บุคคลสำคัญในการ ช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาดังกล่าวนี้

3. แนวทางการพัฒนานักศึกษา

แนวทางในการพัฒนานักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เน้นการ พัฒนานักศึกษาให้มีความสมบูรณ์ ดังที่ สำนาว์ ขจรศิลป์ (2538: หน้า 4) ได้รวบรวมไว้ ดังนี้

- 1) ด้านสติปัญญา โดยเน้นเรื่องการใช้ความคิด การวิเคราะห์ด้วยเหตุผล
- 2) ด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยการสร้างทักษะในการติดต่อระหว่างบุคคล
- 3) ด้านจิตใจ โดยเน้นเรื่องค่านิยมในการปฏิบัติที่ดี มีคุณธรรม ยึดมั่นในศาสนา และปฏิบัติ ตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ

4) ด้านอาชีพและเป้าหมายของชีวิต โดยเน้นการเลือกอาชีพ การสร้างเป้าหมาย และการ วางแผนสู่เป้าหมายของชีวิต

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีความมุ่งหมายเพื่อสร้างคนไม่ให้เป็นปัญหาของสังคม เป็นคน ที่มีประโยชน์และสร้างสรรค์ ควรมีแนวทางในการพัฒนาบุคคลตามแนวทางดังต่อไปนี้ (ทอฝัน หวานชะเอม, 2558: หน้า 22-23)

1) การพัฒนาเอกัตบุคคล มหาวิทยาลัยมีหน้าที่ในการพัฒนาคนให้เป็นคนที่มีเอกลักษณ์ ของตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความเชื่อมั่นในตัวเอง พอใจ และภูมิใจในความเป็นมนุษย์ของ ตน การพัฒนาเอกัตบุคคลนี้มุ่งพัฒนา 4 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา ด้านทัศนคติ ด้านจริยธรรม และ ด้านบุคลิกภาพ

2) การพัฒนามนุษย์เพื่อครอบครัว มหาวิทยาลัยควรจัดการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรม เพื่อเตรียมนักศึกษาให้มีความพร้อมทางด้านครอบครัว สามารถหาคู่ครองที่เหมาะสม เป็นพ่อที่ดี เป็น แม่ที่ดี และรู้จักใช้ชีวิตในครอบครัวอย่างมีความสุข

3) การพัฒนามนุษย์เพื่อวิชาชีพ คนเราจะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขอย่างน้อยจะต้องมี ปัจจัยพื้นฐาน เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม บ้าน ยารักษาโรค และเครื่องอำนวยความสะดวกให้แก่ชีวิต ตามอัตภาพ ดังนั้นคนจึงต้องมีงานทำ เพื่อนำรายได้มาสนับสนุนเกื้อกูลความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต มหาวิทยาลัยจึงควรมีบทบาทในการเตรียมคนให้พร้อมที่จะออกไปประกอบอาชีพตามที่ตนเองถนัด หรือสนใจ มหาวิทยาลัยไม่เพียงแต่จะให้ความรู้ทางด้านวิชาชีพเท่านั้น แต่ควรจะให้ข้อมูล ข่าวสาร การแนะแนวเกี่ยวกับอาชีพด้วย

4) การพัฒนามนุษย์เพื่อสังคม เป็นการพัฒนามนุษย์ให้รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มหาวิทยาลัยจะต้องจัดสิ่งแวดล้อม หลักสูตร กิจกรรม และการเรียนการสอน เพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนาด้านสังคมและการทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักรักษาคุณค่าของสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ไว้ มีความรู้ด้านทักษะทางสังคม รู้จักสิทธิเสรีภาพ และความรับผิดชอบของตนเอง ต่อผู้อื่น ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม พัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งพัฒนาให้เป็นผู้ประสานงานที่ดีได้

4. ทฤษฎีการพัฒนานักศึกษา

ชิกเกอร์ริง และไรเซอร์ (Arthur W. Chickering & Reiser) กล่าวว่า การพัฒนานักศึกษา ประกอบด้วย 7 ด้าน (กมลชนก กำเนิดนวก, 2551: หน้า 13-18) ได้แก่

1) การพัฒนาความสามารถ (Developing Competence) ในระหว่างที่ศึกษาในมหาวิทยาลัย นิสิตนักศึกษาจะพัฒนาความสามารถ 3 ด้าน คือ ความสามารถด้านสติปัญญา ความสามารถทางร่างกาย และความสามารถในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือด้านสังคม นิสิตนักศึกษาจะมีความรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถมากขึ้น เพื่อพวกเขาได้เรียนรู้ที่จะไว้วางใจในความสามารถของตน ยอมรับคำวิจารณ์จากผู้อื่น และบูรณาการทักษะต่างๆ ของเขาให้กลายเป็นความมั่นใจในตนเอง

2) การจัดการด้านอารมณ์ (Managing Emotions) นิสิตนักศึกษาหลายคนต้องประสบกับอารมณ์ในด้านไม่ดีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความโกรธ ความกลัว ความเจ็บปวด ความคิดถึง ความเบื่อหน่าย หรือความเครียด ผลจากการศึกษาพบว่า ความวิตกกังวล ความโกรธ ความรู้สึกหดหู่ ความต้องการ ความรู้สึกผิด และความอายนั้น เมื่อมีมากเกินไปจะมีอิทธิพลต่อกระบวนการศึกษา ดังนั้นจึงต้องมีการจัดการด้านอารมณ์ที่ดี งานสำคัญในการพัฒนานิสิตนักศึกษาในด้านนี้ ไม่ได้เป็นการกำจัดอารมณ์ต่างๆ เหล่านี้ แต่จะต้องตระหนักและรับรู้ถึงอารมณ์เหล่านี้ว่าเป็นสัญญาณบอกสิ่งต่างๆ

3) การพัฒนาจากความเป็นตัวของตัวเองไปสู่การพึ่งพาอาศัยกัน (Moving Through Autonomy Toward Interdependence) สิ่งสำคัญที่นิสิตนักศึกษาจะต้องพัฒนาในขั้นนี้ก็คือ การเรียนรู้ที่จะพอใจในตนเอง มีความรับผิดชอบในการบรรลุเป้าหมายที่ตนได้เลือกไว้ไม่ถูกชักนำโดยความคิดเห็นของคนอื่น การพัฒนาในด้านนี้จะต้องนำไปสู่ความเป็นอิสระทั้งทางอารมณ์และในด้านความต้องการความช่วยเหลือจากภายนอก และนำไปสู่การยอมรับการพึ่งพาอาศัยกันในขั้นต่อมา

4) การพัฒนาสัมพันธภาพกับผู้อื่นอย่างมีวุฒิภาวะ (Developing Mature Interpersonal Relationships) รวมถึงการยอมรับและชื่นชมความแตกต่างระหว่างบุคคล และความสามารถในการใกล้ชิดผูกพันกับผู้อื่น การยอมรับความแตกต่าง นอกจากจะหมายถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลแล้วยังหมายถึงความรวมถึงในบริบทที่มีความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมด้วย การตระหนักถึงความแตกต่าง การมีประสบการณ์ที่กว้างขวาง ความเปิดเผย ความอยากรู้อยากเห็น และการเป็นปรีวิสัย ไม่ยึดติดกับความเห็นชอบ

5) การสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตน (Establishing Identity) การสร้างเอกลักษณ์นั้นขึ้นอยู่กับการพัฒนาในด้านอื่นๆ ที่กล่าวมาก่อนแล้ว คือ ความสามารถ การจัดการกับอารมณ์ การเป็นตัวของตัวเอง และการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี การพัฒนาเอกลักษณ์นั้นเป็นกระบวนการค้นหาว่าประสบการณ์ชนิดใด ระดับใด และการทำประสบการณ์นั้นๆ บ่อยเท่าไร ที่จะทำให้เราพึงพอใจ รู้สึกปลอดภัย และมีมั่นใจในตนเอง

6) การพัฒนาเป้าหมาย (Developing Purpose) เป็นการเพิ่มความสามารถในการเป็นคนที่มีความตั้งใจแน่วแน่ ความสามารถในการประเมินความสนใจและทางเลือกต่างๆ โดยจะต้องมีการวางแผนสำหรับการกระทำ และมีการกำหนดสิ่งที่จะกระทำก่อนใน 3 ด้าน คือ แผนและแรงบันดาลใจเกี่ยวกับอาชีพ ความสนใจส่วนตัว และความผูกพันกับบุคคลอื่นและครอบครัว นอกจากนี้ยังรวมถึงการความสามารถที่จะเชื่อมโยงเป้าหมายที่แตกต่างกันของตนให้อยู่ภายใต้เป้าหมายหลักที่ใหญ่กว่า และมีความหมายมากกว่า และการมีความตั้งใจในการทำสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน

7) การพัฒนาความมีคุณธรรม (Developing Integrity) การพัฒนาความมีคุณธรรมนั้นใกล้เคียงกับการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตน และการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน การพัฒนาความมีคุณธรรมประกอบด้วย 3 ขั้นตอนที่มีลำดับซ้อนกันอยู่ คือ

7.1) ค่านิยมในด้านเกี่ยวกับมนุษย์จะเปลี่ยนจากการทำตามความเชื่อต่างๆ โดยอัตโนมัติไปสู่การรักษาสมดุลระหว่างความสนใจของตนเองกับความสนใจของเพื่อนมนุษย์คนอื่นๆ

7.2) ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคล เป็นการยอมรับค่านิยมและความเชื่อต่างๆ อย่างมีสิทธิ์ใน ขณะเดียวกันก็เคารพความคิดเห็นผู้อื่น

7.3) การพัฒนาความเหมาะสม หมายถึง การประสานระหว่างค่านิยมส่วนตัวกับพฤติกรรมที่ต้องรับผิดชอบต่อสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับไทยแลนด์ 4.0

1. ความหมายของประเทศไทย 4.0

ในการเปลี่ยนแปลงของโลก ประเทศไทยต้องพัฒนาเพื่อความก้าวหน้า ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาประเทศในอนาคตในโมเดลประเทศไทย 4.0 มีผู้ให้ความหมายสำหรับประเทศไทย 4.0 ไว้ดังนี้

จำเนียร จวงตระกูล (2560: หน้า 2) ให้ความหมายว่า ไทยแลนด์ 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือโมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่เข้ามาบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ที่มีภารกิจสำคัญในการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่างๆ เพื่อปรับแก้ จัดระบบ ปรับทิศทาง และสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญสามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รุนแรงในศตวรรษที่ 21 ได้

ชินนทร เพ็ญสุตร (2560: หน้า 67) ได้กล่าวว่า ประเทศไทย 4.0 เป็นความมุ่งมั่นของ นายกรัฐมนตรีที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “Value-based economy” หรือ เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม กล่าวคือ ในปัจจุบันเรายังยึดติดโมเดลเศรษฐกิจแบบ “ทำมาก ได้น้อย” เราต้องการปรับเปลี่ยนเป็น “ทำน้อยได้มาก” นั้นหมายถึง การขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างน้อยใน 3 มิติสำคัญ คือ 1) เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม 2) เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม และ 3) เปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การบริการ เน้นภาคบริการมากขึ้น

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวว่า นโยบายประเทศไทย 4.0 เป็นการขับเคลื่อนประเทศด้วยการพึ่งพานวัตกรรม องค์กรความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และเทคโนโลยี (Value-based economy) โดยมีจุดมุ่งหมายปลายทางอยู่ที่การนำพาเศรษฐกิจไทยให้มุ่งสู่การเป็นประเทศรายได้สูง ที่สำคัญยังช่วยแก้ไขปัญหาคอขวดทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและพัฒนาโดยคำนึงถึงความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม (ฉนวนรช ศรีลาคำ, 2560: หน้า 29)

สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ (2560: หน้า 7) ได้กล่าวไว้ว่า Thailand 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบาย การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือโมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลซึ่งมีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้กำหนดนโยบายสำคัญในการวางรากฐานการพัฒนาประเทศในระยะยาว มีการผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ ปฏิรูปการวิจัยและพัฒนา ปฏิรูปการศึกษาไปพร้อมกัน เป็นการผนึกกำลังของทุกภาคส่วนภายใต้แนวคิด “ประชารัฐ” ที่ผนึกกำลังกับเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ การวิจัยพัฒนาและบุคลากรทั้งในประเทศและระดับโลก เป็นจุดเริ่มต้นในการขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่ดี มั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน ตามวิสัยทัศน์รัฐบาล กล่าวคือ การเน้นให้ทุกคนต้องมีส่วนร่วมไปด้วยกัน ช่วยผลักดันไปพร้อมๆ กัน

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า ประเทศไทย 4.0 เป็นนโยบายที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจประเทศไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม โดยใช้นวัตกรรม องค์กรความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และเทคโนโลยี มนุษย์เป็นทุนอย่างหนึ่งที่ต้องการพัฒนาให้มีศักยภาพตามท้องถื่นที่ต้องการ

2. ความสำคัญของนโยบายประเทศไทย 4.0

การกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาประเทศไทยของนายกรัฐมนตรี ตามแนวคิดประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุขและสร้างรายได้ระดับสูงนั้น มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับประเทศไทย 4.0 ไว้ดังนี้

ดาวพงษ์ รัตนสุวรรณ (2559) ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายประเทศไทย 4.0 ว่าการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของคน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนเป้าหมายยุทธศาสตร์อื่นๆ เพื่อจุดประเทศไทยไปสู่ยุค 4.0 ซึ่งต้องเน้นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และนวัตกรรมเป็นตัวขับเคลื่อน และดำเนินงานในรูปแบบประชารัฐ คือ เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งภาคเอกชน ภาคการเงินการธนาคาร มหาวิทยาลัย รวมทั้งสถาบันวิจัยและศูนย์ความเป็นเลิศ

เอื้อน ปิ่นเงิน (2560) ได้กล่าวว่า ในยุค 4.0 มีการเตรียมความพร้อมของคนหรือให้ความรู้กับคน เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ กล่าวคือ นอกจากให้ความรู้แล้ว ต้องทำให้เขาเป็นคนที่รักที่จะเรียน มีคุณธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วย นั่นคือ การสร้างคนให้มีทักษะที่หลากหลาย โดยเน้นทักษะในการคิดวิเคราะห์เป็นหลัก ในขณะที่เดียวกันไทยแลนด์ 4.0 คือ การพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย มีรายได้มากขึ้น แล้วก้าวพันทันกับต่างประเทศที่มีรายได้ปานกลาง โดยจะต้องผลิตนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาประเทศ และต้องสามารถติดต่อกับนานาชาติได้

เจษณี บุตรคำ (2560: หน้า 185-190) ได้กล่าวไว้ว่า ประเทศไทยในยุคประเทศไทย 4.0 จำเป็นต้องมีความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมในการแข่งขันทางธุรกิจ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นเรื่องที่สำคัญในยุคโลกาภิวัตน์ และเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนองค์กรอีกด้วย ปัจจัยในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยุคประเทศไทย 4.0 คือ เข้าใจความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ วัฒนธรรม และศาสนา รวมถึงเข้าใจถึงปรัชญา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงบูรณาการ โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการปฏิบัติงาน การเรียนรู้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี ทั้งยังต้องมีความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาและปลูกจิตสำนึกเรื่องจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม

จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่า องค์กรต่างๆ ให้ความสำคัญกับนโยบายประเทศไทย 4.0 ในด้านการพัฒนาให้มนุษย์มีศักยภาพตามที่องค์กรต้องการ ซึ่งการพัฒนาศักยภาพได้นั้นต้องเริ่มจากตัวบุคคลเอง ทั้งนี้การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคลมีการพัฒนาตนเองเพื่อให้ได้ซึ่งบุคคลที่มีศักยภาพ ทำให้ลดค่าใช้จ่ายในการพัฒนา ค่าจ้าง และยั่งยืน

3. โมเดลไทยแลนด์ 4.0

ไทยแลนด์ 4.0 เป็นโมเดลเศรษฐกิจที่จะนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง กับดักความเหลื่อมล้ำและกับดักความไม่สมดุล พร้อมๆ กับเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปสู่ประเทศในโลกว่าหนึ่ง ที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในบริบทของโลกยุค The Fourth Industrial Revolution อย่าง Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืนเป็นรูปธรรม ตามแนวทางที่แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้วางไว้ ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายในควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก ตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยขับเคลื่อนผ่านกลไก “ประชารัฐ” สิ่งที่คุณไทยคาดว่าจะได้รับจาก Thailand 4.0 (ดังภาพที่ 2.1) คือ

1) อยู่ใน “สังคมไทย 4.0” ที่เป็นสังคมที่มีความหวัง (Hope) เป็นสังคมที่เปี่ยมสุข (Happiness) และเป็นสังคมที่มีความสมานฉันท์ (Harmony) เป็นสังคมที่มีความพอเพียง โดยมีคนชนชั้นกลาง เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ เกิดความเท่าเทียมในสังคมความเหลื่อมล้ำอยู่ในระดับต่ำ มีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่ดี

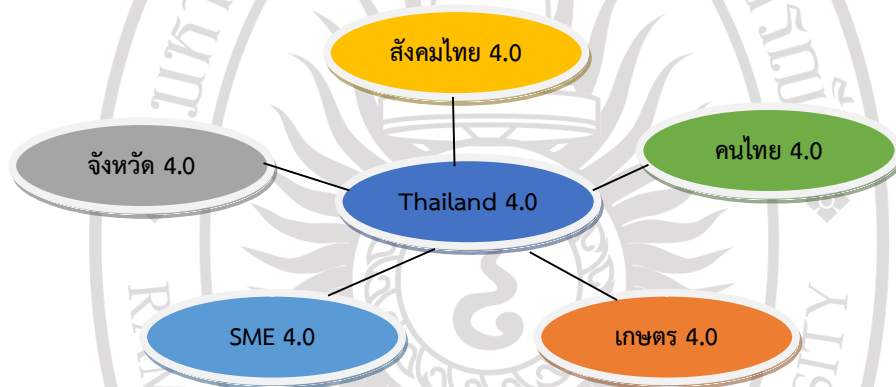
2) เป็นคนไทย 4.0 ที่ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพดีและได้รับสวัสดิการทางสังคมที่เหมาะสมตลอดทุกช่วงชีวิต เป็นคนทันสมัย ทันเทคโนโลยี สามารถอยู่บนเวทีโลกได้อย่างภาคภูมิใจ และสามารถมีส่วนร่วมกับนานาชาติเพื่อทำให้โลกดีขึ้น น่ายุติ

3) เป็นเกษตรกร 4.0 ที่หลุดพ้นจากกับดักความยากจน โดยผันตัวเองจากเกษตรกรผู้ผลิต มาเป็นผู้ประกอบการทางการเกษตรสมัยใหม่ (Smart Farmers) มีการบริหารจัดการที่ดี มีต้นทุนการผลิตต่ำสามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตรจากการแปรรูป

4) เป็น SME 4.0 ที่สามารถสร้างหรือใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ ในการสร้างมูลค่า ในสินค้าและบริการ มีความสามารถทางการค้าขาย สามารถเข้าถึงตลาดในประเทศ ตลาดอาเซียนและตลาดโลก ทำให้มีรายได้สูงขึ้น มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น และมีอนาคตที่สดใส

5) เกิดจังหวัด 4.0 ที่มีการกระจายความเจริญทั่วประเทศ เศรษฐกิจขยายตัว สามารถทำงานในถิ่นฐานบ้านเกิดได้โดยไม่ต้องเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ หรือเมืองใหญ่ เนื่องจากมี คู่ทาง โอกาส และงานที่ดีกระจายอยู่ในทุกจังหวัดทั่วประเทศ (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2560: หน้า 9)

ภาพที่ 2.1 Thailand 4.0

ที่มา (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2560)

รัฐบาลจึงได้กำหนดทิศทางการพัฒนาโมเดลไทยแลนด์ 4.0 ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบไปด้วย 5 วาระ ดังนี้ (ดังภาพที่ 2.2) (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2560: หน้า 17-18)

วาระที่ 1 : การเตรียมคนไทย 4.0 ให้พร้อมก้าวสู่โลกที่หนึ่ง

วาระที่ 2 : การพัฒนาคลัสเตอร์เทคโนโลยีและอุตสาหกรรมแห่งอนาคต

วาระที่ 3 : การบ่มเพาะผู้ประกอบการและพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม

วาระที่ 4 : การเสริมความเข้มแข็งของเศรษฐกิจภายในประเทศผ่าน 18 กลุ่มจังหวัด และ 77 จังหวัด

วาระที่ 5 : การบูรณาการอาเซียน เชื่อมประเทศไทยสู่ประชาคมโลก

ภาพที่ 2.2 ท้าวาระในการขับเคลื่อนโมเดล Thailand 4.0
ที่มา (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2560)

สำหรับการเตรียมคนไทย 4.0 เพื่อก้าวสู่โลกที่หนึ่ง เปรียบเสมือนการเตรียมเมล็ดพันธุ์ใหม่ ด้วยการบ่มเพาะคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21 ควบคู่ไปกับการพัฒนาคนไทย 4.0 สู่อุโมงค์หนึ่ง คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21 คือ คนไทยที่มีปัญญาที่เฉียบแหลม (Head) มีทักษะที่เห็นผล (Hand) มีสุขภาพที่แข็งแรง (Health) และมีจิตใจที่งดงาม (Heart) การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นในการเตรียมคนไทย 4.0 สู่อุโมงค์หนึ่ง ซึ่งจะครอบคลุมการปรับเปลี่ยนใน 4 มิติ ดังต่อไปนี้

- 1) เปลี่ยนจากคนไทยที่มีความรู้ ความสามารถและทักษะที่จำกัด เป็นคนไทยที่มีความรู้และทักษะสูง มีความสามารถในการรังสรรค์นวัตกรรม
- 2) เปลี่ยนจากคนไทยที่มองเน้นประโยชน์ส่วนตัว เป็นคนไทยที่มีจิตสาธารณะ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม
- 3) เปลี่ยนจากคนไทยแบบ Thai-Thai เป็นคนไทยแบบ Global Thai มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและสามารถยืนอย่างมีศักดิ์ศรีในเวทีสากล
- 4) เปลี่ยนจากคนไทยที่เป็น Analog Thai เป็นคนไทยที่เป็น Digital Thai สามารถดำรงชีวิต เรียนรู้ทำงาน และประกอบธุรกิจ ได้อย่างเป็นปกติสุขในโลกยุคดิจิทัล โดยเริ่มจากการเสริมสร้างให้เกิดการเจริญเติบโตในตัวคน (Growth for People) ผ่านการสร้างสังคมแห่งโอกาส เพื่อเติมเต็มศักยภาพ

เมื่อคนเหล่านี้ได้รับการเติมเต็มศักยภาพอย่างเต็มที่ จะกลายเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนการเจริญเติบโต (People for Growth) และนำพาประเทศสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืนอย่างแท้จริง (ดูภาพที่ 2.3)

ภาพที่ 2.3 Growth for People/ People for Growth
ที่มา (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2560)

4. ความหมายและแนวคิดของการศึกษายุคประเทศไทย 4.0

การศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ได้มีผู้ให้ความหมายของการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ไว้หลายคนดังนี้

ไพฑูริย์ สีนลรัตน์ (2559: หน้า 2) ได้ให้ความหมายของการศึกษา 4.0 ว่า หมายถึง การศึกษาเพื่อสนองต่อการปฏิวัติอุตสาหกรรมยุค 4.0 เป็นการจัดการศึกษาเพื่อสนองต่อความต้องการใหม่ๆ ของเทคโนโลยี โดยผสมผสานความก้าวหน้าใหม่ๆ เพื่อพัฒนานวัตกรรม

พรชัย เจดามาน และคณะ (2559: หน้า 2-3) ได้ให้ความหมายการศึกษา 4.0 (Education 4.0) ว่าหมายถึง การเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกแห่งบนโลกนี้ มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่างๆ มาตอบสนองความต้องการของสังคม ซึ่งการเรียนการสอนในปัจจุบันยังคงห่างไกลในหลายๆ มิติ เช่น ไม่เคยสอนให้ผู้เรียนได้คิดเองทำเอง ส่วนใหญ่ยังคงสอนให้ทำโจทย์แบบเดิมๆ ผู้เรียนเริ่มไม่รู้จักสังคม ส่วนใหญ่ใช้เวลาในโลกออนไลน์ในการเล่นเกมน การซื้อสินค้า การคุยผ่านโปรแกรมเฟสบุ๊ค ไลน์ และอินสตราแกรม ส่วนมากเป็นสังคมมายา ซึ่งเทคโนโลยีไม่ได้ผิด แต่เหรียญมีสองด้าน เทคโนโลยีก็เช่นกัน จะนำไปใช้ในด้านใดให้เกิดประโยชน์ เป็นความยากและท้าทายของผู้ที่ต้องทำหน้าที่สอนในยุคนี้ เพราะการเรียนการสอนในยุค 4.0 ต้องปล่อยให้ผู้เรียนได้ใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ปล่อยให้กล้าคิดและกล้าที่จะคิด แต่ทั้งหมดก็ยังคงต้องอยู่ในกรอบที่สังคมต้องการหรือยอมรับได้ ไม่ใช่ว่าเก่งจริง คิดอะไรใหม่ๆ ได้เสมอ และมีความคิดสร้างสรรค์ แต่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งต้องอาศัยหลักของการใช้เทคโนโลยีที่เกิดความคุ้มค่า

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การศึกษายุคประเทศไทย 4.0 หมายถึง รูปแบบการศึกษาที่จะนำไปสู่ความรู้ใหม่ๆ ในการขับเคลื่อนประเทศด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ เพื่อให้ประเทศได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ดังนี้
ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน (2559: หน้า 2) เสนอแนวคิดของการศึกษา 4.0 ไว้ 3 แนวคิด ดังนี้

- 1) การศึกษาไทย 4.0 เป็นการศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพหลัก คือ การแก้ปัญหาบริโภคนิยมเน้นที่ผลผลิต
  - 2) การศึกษา 4.0 เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพเพื่อสร้างนวัตกรรม
  - 3) การศึกษา 4.0 เป็นการศึกษาเพื่อเสนอต่อการปฏิวัติอุตสาหกรรมยุค 4.0
- เป็นการจัดการศึกษาเพื่อสนองต่อความต้องการใหม่ๆ ของเทคโนโลยีโดยผสมผสานความก้าวหน้าใหม่ๆ เพื่อพัฒนานวัตกรรม

ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ (2559: ออนไลน์) กล่าวว่า การศึกษาต้องเร่งดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ให้กับเด็กไทย ได้ก้าวเข้าสู่ประเทศไทย 4.0 อย่างเป็นรูปธรรมในหลายด้าน เช่น การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเป็นหัวใจสำคัญในการสื่อสารกับนานาชาติ ทั้งเพื่อการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความรู้ การประสานความร่วมมือ และการค้าขาย ซึ่งที่ผ่านมากระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการยกระดับภาษาอังกฤษของประเทศผ่านโครงการสำคัญต่างๆ อาทิ การพัฒนาครูภาษาอังกฤษผ่านกระบวนการ Boot Camp จัดทำแอปพลิเคชัน Echo Hybrid และ Echo English เป็นต้น

พรชัย เจตมานัน และคณะ (2559: หน้า 10) กล่าวว่า การพัฒนาการศึกษาภายใต้กรอบประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21 จากการสร้างห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) เริ่มด้วยการฝึกให้ผู้เรียน เรียนรู้การเรียนด้วยตนเอง เช่น ให้อ่านวีดิทัศน์ การเก็บใจความ การคิดต่อยอดให้มีสมาธิ ให้ได้สาระ และให้หยุดหรือรอกลับคลิปมาดูใหม่เมื่อสงสัย ฝึกวิธีเขียน บันทึกรายงาน เขียน mind map กำหนดให้ตั้งคำถามที่น่าสนใจได้ และเตรียมถามครู การเปลี่ยนแปลงที่ครูต้องพัฒนาให้มีความรู้ มีพื้นฐานแน่นพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ การจัดการระบบความรู้ จัดการความรู้มีความสามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน และมีความรู้จริงพร้อมที่จะถ่ายทอดการยอมรับสองด้านทั้งทางการปฏิบัติ รับการป้อนกลับ ช่วยพัฒนาพัฒนาการของผู้เรียนและบรรยากาศการเรียนรู้ การเป็นผู้กำกับกับการเรียนทั้งของตนเองและผู้เรียน เปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอน สร้างทักษะที่จำเป็น โดยเรียนด้วยการลงมือทำ Active Learning: PBL (Project Base Learning) ครูเปลี่ยนจากครูผู้สอนเป็นพี่เลี้ยง ครูฝึก (Coach) หรือผู้จัดการ ผู้สนับสนุน Learning Facilitator การนำเสนอเป็นรายงานและนำเสนอด้วยปากเปล่าหรืออาจเสนอเป็นละคร ครูชวนผู้เรียนทำ Reflection ว่าได้เรียนรู้อะไร อยากเรียนอะไรต่อเพื่ออะไร ขวนคิดด้านคุณค่าจริยธรรม การเรียนแบบบูรณาการสหวิชาการเชื่อมโยงความรู้กับจินตนาการ แปลงสู่รูปธรรมให้มีทักษะที่ต้องการในยุคศตวรรษที่ 21 เช่น การทำงานร่วมกัน ความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และการสื่อสารที่ดี การจัดการศึกษาต้องสร้างความพอใจให้ผู้เรียน และท้าทายสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนอยากเรียนและสนุกอย่างเกม

อัศววิทย์ ระบิน (2560: หน้า 1) ได้สรุปเกี่ยวกับปาฐกถาพิเศษของนายแพทย์ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ สรุปว่า การศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 มีความหมายมากกว่าการเตรียมความพร้อมของคนหรือให้ความรู้กับคนเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ กล่าวคือ นอกจากให้ความรู้แล้ว ต้องทำให้เขาเป็นคนที่จะเรียน มีคุณธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วย นั่นก็คือการสร้างคนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นทักษะใน

การคิดวิเคราะห์เป็นหลัก ในขณะที่เดียวกันประเทศไทย 4.0 คือ การพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย มีรายได้มากขึ้น และก้าวพ้นจากกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง โดยจะต้องผลิตนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาประเทศ และต้องสามารถติดต่อกับนานาประเทศได้ด้วย ดังนั้น การศึกษาจึงต้องเร่งดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ให้กับเด็กไทยได้เข้าก้าวสู่ประเทศไทย 4.0 อย่างเป็นรูปธรรมในหลายด้าน

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 สรุปได้ว่า การศึกษายุคประเทศไทย 4.0 เป็นการศึกษาที่มุ่งปรับกระบวนการและวิธีการศึกษาให้เข้ากับยุคของการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของประเทศ ให้มีรูปแบบการศึกษาที่สอดคล้องกับการศึกษาที่มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในระบบการศึกษา

5. การปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ยุคไทยแลนด์ 4.0

แนวคิด Growth for People/ People for Growth นำมาสู่ประเด็นท้าทายดังต่อไปนี้

- 1) จะพัฒนาอย่างไรให้คนไทยเป็นคนที่มีแรงบันดาลใจ มีความมุ่งมั่น เพื่อให้มีชีวิตอยู่อย่างมีพลังและมีความหมาย (Purposeful People)
- 2) จะพัฒนาอย่างไรให้คนไทยเป็นคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการรังสรรค์นวัตกรรม (Innovative People)
- 3) จะพัฒนาอย่างไรให้คนไทยเป็นคนที่มีจิตสาธารณะ ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง (Mindful People)
- 4) จะพัฒนาอย่างไรให้คนไทยเป็นคนที่มุ่งการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ (Action-Based People)

จากประเด็นท้าทายดังกล่าวข้างต้นนำมาสู่ “การปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้” ของคนไทยทั้งระบบ

- 1) การปรับเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างแรงบันดาลใจ มีความมุ่งมั่น เพื่อให้มีชีวิตอยู่อย่างมีพลังและมีความหมาย (Purposeful Learning)
  - 1.1) เปลี่ยนจากการเรียนแบบเฉื่อยชา (Passive Learning) เป็นการเรียนด้วยความกระตือรือร้น (Active Learning)
  - 1.2) เปลี่ยนจากการเรียนตามภาคบังคับ (Duty-Driven) เป็นการเรียนที่เกิดจากความอยากรู้ อยากทำ และอยากเป็น (Passion-Driven)
  - 1.3) เปลี่ยนจากการเรียนตามมาตรฐาน (Standardized) เป็นการเรียนเพื่อตอบโจทย์เฉพาะบุคคล (Personalized)
- 2) การปรับเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการรังสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ (Generative Learning)
  - 2.1) เปลี่ยนจากการเรียนรู้ในห้องเรียน ในโรงเรียน และในระบบ เป็นการเรียนรู้นอกห้องเรียน นอกโรงเรียน และนอกระบบ
  - 2.2) เปลี่ยนจากการเรียนจากข้อเท็จจริง (Fact-Based) เป็นการเรียนที่เริ่มจากการใช้ความคิด (Idea-Based)

- 2.3) ปรับเปลี่ยนจากการคิดในกรอบ (In the Box) เป็นการคิดนอกกรอบ (Out of the Box)
- 2.4) ปรับเปลี่ยนจากการเรียนแบบถ่ายทอด (Transmitting) เป็นการเรียนแบบชี้แนะ (Mentoring)
- 3) การปรับเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อปลูกฝังจิตสาธารณะ ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง (Mindful Learning)
- 3.1) ปรับเปลี่ยนจากการเน้นผลประโยชน์ร่วม (Common Interest) เป็นการเน้นสร้างคุณค่าร่วม (Sharing Value)
- 3.2) ปรับเปลี่ยนจากการมุ่งเน้นความคิดสร้างสรรค์ในรายบุคคล (Individual Creating) เป็นการมุ่งเน้นการระดมความคิดสร้างสรรค์แบบกลุ่ม (Common Creating)
- 3.3) ปรับเปลี่ยนจากการให้รางวัลจากการแข่งขัน (Competing Incentive) เป็นการให้รางวัลจากการทำงานร่วมกัน (Sharing Incentive)
- 4) การปรับเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อมุ่งการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ (Result-Based Learning)
- 4.1) ปรับเปลี่ยนจากการเรียนโดยเน้นทฤษฎี เป็นการเรียนที่เน้นการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา
- 4.2) ปรับเปลี่ยนจากการเรียนแบบฟังบรรยาย เป็นการทำโครงการและแก้ปัญหา โจทย์ในรูปแบบต่างๆ
- 4.3) ปรับเปลี่ยนจากการวัดความสำเร็จจากระบบการนับหน่วยกิต เป็นการวัดความสำเร็จจากการบรรลุผลสัมฤทธิ์
- 4.4) ปรับเปลี่ยนจากการเรียนเพื่อวุฒิการศึกษา เป็นการเรียนเพื่อการประกอบอาชีพ การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21 และการเตรียมคนไทย 4.0 สู่โลกที่หนึ่ง ผ่าน 4 กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวจะเป็นหัวใจสำคัญในการเปลี่ยนผ่านสังคมไทยไปสู่ “สังคมไทย 4.0” นั่นคือ สังคมที่มีความหวัง (Hope) สังคมที่เปี่ยมสุข (Happiness) และสังคมที่มีความสมานฉันท์ (Harmony) ในที่สุด
- การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21 และการเตรียมคนไทย 4.0 สู่โลกที่หนึ่ง ผ่าน 4 กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว จะก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยน เป้าหมายและระบบการบริหารจัดการ การเรียนรู้ กระบวนทัศน์และทักษะครู หลักสูตรการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอน ตลอดจนระบบ นิเวศน์ของการเรียนรู้ (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2560: หน้า 20-22)

ตารางที่ 2.1 แสดงเป้าหมาย คุณลักษณะเป้าหมาย แนวทางของการพัฒนาคนไทย 4.0

	เป้าหมาย	คุณลักษณะเป้าหมาย	แนวทางของการพัฒนา
ระหว่าง การศึกษา	กลุ่มนักศึกษา ก่อน เข้ามหาวิทยาลัย	1. เรียนรู้เพื่อเสริมสร้างแรงบันดาลใจเปิดกว้างในสิ่งใหม่ๆ 2. คิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมใหม่ๆ	1. สร้างโอกาสให้เรียนรู้ด้านความรู้ทักษะเพิ่มที่มีความสนใจในกลุ่มนักศึกษา เป้าหมายผ่านเครือข่ายของภาครัฐ/ช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ 2. เรียนรู้ในรูปแบบโครงการ Project Based Learning และสนับสนุนให้เกิดการ แสดงความสามารถผ่านการแข่งขันระดับต่างๆ
	กลุ่มนักศึกษาระดับ มหาวิทยาลัย	1. เรียนที่เกิดจากความสิ่งที่ยากทำต่อโจทย์เฉพาะบุคคล 2. คิดสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ และการคิดในกรอบ	1. สร้างโอกาสนักศึกษาสามารถพัฒนาความรู้ทักษะเพิ่มเติมในสาขาเฉพาะที่หลักสูตรในระดับมหาวิทยาลัยไม่รองรับ เพื่อเตรียมพร้อมกำลังคนในการเข้าสู่ ภาคการผลิตและบริการ
นอก การศึกษา	กลุ่มคนวัยทำงานใน ภาคเอกชน/ภาครัฐ	1. เรียนที่เกิดจากความสิ่งที่ยากทำต่อโจทย์เฉพาะบุคคล 2. เรียนรู้ในเพื่อตอบโจทย์ความต้องการเฉพาะขององค์กร 3. เรียนรู้การทำงานร่วมกัน 4. คิดสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ 5. เรียนรู้ในการสร้างงานให้เป็น 6. เรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ เพื่อสร้างประโยชน์	1. เพิ่มความรู้ ทักษะของคนวัยทำงานผ่านการสร้างแรงจูงใจผ่านมาตรการ ลดหย่อนการฝึกอบรม/ผ่านมาตรการของภาครัฐ และสนับสนุนคนไม่ได้ทำงานประจำสามารถทำงานอยู่บ้านได้ 2. เพิ่มความรู้ ทักษะของพนักงานของรัฐโดยการสร้างแรงจูงใจผ่านมาตรการเลื่อนขั้นตำแหน่ง หรืออัตราเงินเดือน

6. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 4.0

สุคนธ์ สินธพานนท์ (2560: หน้า 22-24) ได้กล่าวถึงการดำเนินและการบริหารจัดการของสถานศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมกับยุคไทยแลนด์ 4.0 ไว้ดังนี้

1) สถานศึกษา/โรงเรียนเป็นหน่วยบริการทางการศึกษาในมิติที่กว้างขึ้น ปัจจุบันเป็นยุคที่สังคมโลกเป็นสังคมที่ไร้พรมแดน มีเทคโนโลยีการสื่อสารก้าวหน้า สถานศึกษาจึงต้องมีการบริการให้ความสะดวกเอื้อต่อการสื่อสารข้อมูลให้แก่ผู้เรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา และเอื้อต่อชุมชน ซึ่งอาจจัดเป็นห้องหรือศูนย์เทคโนโลยีและการสื่อสาร ตลอดทั้งเป็นศูนย์ข้อมูลและเผยแพร่ความรู้ ซึ่งอาจจัดเป็นห้องหรือศูนย์เทคโนโลยีและการสื่อสาร ตลอดทั้งเป็นศูนย์ข้อมูลและเผยแพร่ความรู้ใหม่ๆ สามารถสื่อสารออกไปได้ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้กัน อีกทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนมีโอกาสติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เรียนในต่างประเทศ เป็นการฝึกทักษะการสื่อสารข้อมูลให้แก่ผู้เรียน

2) หลักสูตรสถานศึกษาต้องมีความเป็นสากลมากขึ้น นอกจากหลักสูตรสถานศึกษามีความสอดคล้องกับหลักการและแนวคิดของหลักสูตรระดับชาติ ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาคุณภาพเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดในหลักสูตร เนื่องจากปัจจุบันนี้รัฐบาลมีนโยบายไปสู่ Thailand 4.0 เน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม เน้นการพัฒนาเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม และการเน้นภาคบริการมากขึ้น ดังนั้นจึงต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา มีรายวิชาใหม่ๆ เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐและก้าวทันสังคมไทย 4.0 ตัวอย่างเช่น รายวิชาเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ รายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ รายวิชาโลกยุคปัจจุบัน รายวิชาสิ่งแวดล้อม รายวิชาธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ รายวิชาวัฒนธรรมสากล รายวิชาพลเมืองดี ของประเทศและโลก รายวิชาภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสาร ฯลฯ เน้นรายวิชาค้นคว้าด้วยตนเอง การนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวจะเป็นการฝึกความสามารถให้ผู้เรียนได้มีความสามารถด้านภาษาต่างประเทศ การวิเคราะห์ การสื่อสาร และการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงาน หรือเป็นผู้ประกอบการที่มีคุณภาพ ทั้งนี้สถานศึกษายังต้องให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาที่ใช้สื่อสารกันอย่างกว้างขวาง เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีทักษะและประสบการณ์ตรงในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ซึ่งจะจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ยังต้องมีการบริหารจัดการใช้หลักสูตร จากหลักสูตรสถานศึกษาสู่ห้องเรียน มีการวางแผน จัดทำแผนงาน โครงการ ปฏิทินปฏิบัติงาน ตารางการปฏิบัติงาน ดำเนินงานตามแผนและประเมินผลการดำเนินงาน แล้วนำมาปรับปรุงและพัฒนา กำกับติดตามผลการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรและจุดเน้นของสถานศึกษา ตลอดทั้งทักษะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

3) มีการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้มีการจัดการเรียนการสอน โดยใช้วิธีสอนหลากหลายและเน้นทักษะการคิด และทักษะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา ทักษะการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ ทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ ทักษะการสื่อสารข้อมูลสารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสาร ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ ทักษะการ

เปลี่ยนแปลง อีกทั้งให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีเมตตา กรุณา มีวินัย ซึ่งถ้าผู้เรียนมีทักษะและมีคุณลักษณะดังกล่าว ย่อมเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมโลกยุคปัจจุบันและเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการเข้าสู่ตลาดแรงงานและสถานประกอบการซึ่งจะนำสู่เป้าหมาย คือ การขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจไทยในยุค Thailand 4.0

4) ให้ความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นพลเมืองดีของประเทศและโลก สถานศึกษาจะต้องเน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมบนพื้นฐานความเป็นไทยควบคู่ไปกับการเป็นสากล ควบคู่ไปกับการให้ความรู้ความสามารถและทักษะต่างๆ โดยมีกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ครูอาจารย์ทุกคนให้ความร่วมมือติดตามการปฏิบัติจริงของผู้เรียน และร่วมมือกันประเมินเพื่อปรับปรุงพฤติกรรมของผู้เรียน ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นรายกลุ่ม การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวนั้นจะเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในประชาคมโลกอย่างสันติสุข

5) แสดงจุดยืนของสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะและความสามารถเรื่องต่อไปนี้

5.1) ทักษะและความสามารถในการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารและการศึกษาหาความรู้ ทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน

5.2) ทักษะความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและการศึกษาหาความรู้ ทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน และเขียน

5.3) ทักษะและความสามารถในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และเรียนรู้จากการปฏิบัติทดลอง

5.4) ทักษะและความสามารถในการคิดรูปแบบต่างๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดเชิงวิทยาศาสตร์ การคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นต้น

5.5) ทักษะความสามารถในการทำงานและแข่งขันกับชาวต่างชาติ

5.6) การใช้ ICT เพื่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิต

5.7) เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ และมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรค

การพัฒนาทักษะที่สำคัญและจำเป็นดังกล่าวนี้ สถานศึกษาอาจจัดให้ผู้เรียนมีประสบการณ์โดยเน้นที่การเรียนการสอนของครูทุกคน หรือการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้สถานศึกษาจะต้องมีการกำกับติดตามผลการจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง มีการปรับปรุงและพัฒนา

6) การสร้างความร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน องค์กรในประเทศและต่างประเทศ สถานศึกษาจะต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชนต่างๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ตรงในการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นทั้งผู้รับความรู้และประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้ของชุมชน และมีส่วนร่วมในการร่วมมือกับชุมชนในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

นอกจากจะสร้างงานสัมพันธ์กับชุมชนแล้ว สถานศึกษายังต้องสร้างร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ที่มีผลสนับสนุนทางการศึกษา อีกทั้งสถานประกอบการที่จะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะต่างๆ เป็นทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญ เป็นพื้นฐานในการออกไปประกอบอาชีพในตลาดแรงงาน ในยุคข้อมูลข่าวสาร โลกไร้พรมแดนนี้ สถานศึกษาสามารถสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับผู้เรียนในต่างประเทศ โดยทำข้อตกลงกับสถานศึกษาในต่างประเทศ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนในแต่ละสถานศึกษา ซึ่งอาจจัดอยู่ในกิจกรรมการเรียนรู้สู่สากล เป็นการพัฒนาทักษะการใช้ภาษา ทักษะการสื่อสาร ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร จัดเป็นทักษะการเรียนรู้ที่ได้ประสบการณ์ตรง

7. การพัฒนาตนเองในยุคไทยแลนด์ 4.0

กรมสรรพสามิต (2561) กล่าวเกี่ยวกับ การพัฒนาตนเองในยุคไทยแลนด์ 4.0 ไว้ดังนี้ (http://thnewthailand4.blogspot.com/2017/09/thailand-40_61.html)

- 1) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation) ประกอบด้วย การคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ และการนำนวัตกรรมไปใช้
- 2) ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ประกอบด้วย การมีเหตุผล การคิดอย่างเป็นระบบ การตัดสินใจ/ตัดสินใจ และการแก้ปัญหา
- 3) ทักษะด้านการสื่อสารและการร่วมมือกัน (Communication and Collaborative) ประกอบด้วย การสื่อสารที่ชัดเจนและการร่วมมือกับผู้อื่น
- 4) ทักษะด้านข้อมูลข่าวสาร สื่อและเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills) ประกอบด้วย การอ่านออกเขียนได้ด้านข้อมูลข่าวสาร สื่อ และ ICT (Information, Communications and Technology)
- 5) ทักษะด้านชีวิตและการประกอบอาชีพ (Life and Career Skills) โดยควรมีทักษะที่ยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้ ริเริ่มและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีทักษะทางสังคมและก้าวข้ามวัฒนธรรม มีความเป็นผู้นำและรับผิดชอบต่อสังคม

สรุปได้ว่า การพัฒนาตนเองในยุคไทยแลนด์ 4.0 ประกอบด้วย ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา ทักษะด้านการสื่อสารและการร่วมมือกัน ทักษะด้านข้อมูลข่าวสาร สื่อและเทคโนโลยี และทักษะด้านชีวิตและการประกอบอาชีพ ซึ่งการพัฒนาทั้ง 5 ทักษะนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในยุคไทยแลนด์ 4.0

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ทอฝัน หวานชะเอม (2558) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนานักศึกษาศิลปะศึกษาระดับปริญญาตรี เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ผลการศึกษาพบว่า ด้านการจัดการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษา พบว่า ควรมีการจัดประชุมวิชาการกับประเทศในกลุ่มอาเซียน เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะไทยก่อนแล้วบูรณาการกับศิลปะอาเซียน จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาให้นักศึกษาคิดแบบข้ามวัฒนธรรม อาจารย์ควรให้ความรู้ในการใช้สื่อเทคโนโลยีและเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์อาจารย์ต้องประเมินผลตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ และจัดทำเกณฑ์ในการวัดผลประเมินผลให้ชัดเจน ด้านกิจกรรมนอกหลักสูตร พบว่า จัดโครงการให้นักศึกษาทำกิจกรรมบริการวิชาการ ส่งเสริมให้นักศึกษาไปดูงานที่หอศิลป์หรือพิพิธภัณฑ์ ฝึกให้มีการนำเสนอหน้าชั้นเรียน ปลุกฝังให้นักศึกษาภูมิใจในตนเอง เห็นความสำคัญของศิลปะศึกษาและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน พัฒนาให้นักศึกษามีบุคลิกภาพของความเป็นครู มีการชี้แจงเรื่องวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีการใช้สื่อโซเชียลมีเดียเพื่อการติดตามงาน ฝึกนักศึกษาให้แสดงออกทางความคิด พัฒนาให้นักศึกษารู้จักปรับตัวในการทำงานกับคนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้านหรือภูมิปัญญา อาจารย์ต้องอธิบายถึงหลักเกณฑ์ทางสุนทรียะและครอบคลุมถึงศิลปะหลายๆ ประเภท สอนในเรื่องการยอมรับศิลปะและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

อาณัติ แพทย์วงศ์ (2549) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนานิสิตนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า สภาพการดำเนินงานพัฒนานิสิตนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและนิสิตนักศึกษา โดยรวมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านจิตใจ อยู่ในระดับมาก ในขณะที่ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษาชมรมอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหาร อาจารย์ที่ปรึกษาชมรม และนิสิตนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร มีความเห็นว่ามีมหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญในการพัฒนานิสิตนักศึกษา เรื่องคุณธรรมจริยธรรม กระบวนการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ การแต่งกายของนิสิตนักศึกษา การพัฒนาบุคลิกภาพ และการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ตามลำดับ

แนวทางการพัฒนานิสิตนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร สำหรับผู้บริหาร คือ 1) กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปแบบบังคับทุกสถาบันเพื่อให้นิสิตนักศึกษาได้รับการพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ให้ความสำคัญในการสนับสนุนงบประมาณจัดโครงการให้เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษา และ 3) ควรประชุมปรึกษาร่วมกับอาจารย์ฝ่ายกิจการนิสิตนักศึกษา เพื่อหาแนวทางการจัดกิจกรรมในรูปแบบใหม่ที่ทันสมัย เพื่อดึงให้นิสิตนักศึกษาเข้าร่วมโครงการเพื่อพัฒนาตนเอง

ชนวรรต ศรีลาคำ (2560) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการพัฒนาตนเองตามนโยบายประเทศไทย 4.0 บุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการวิจัยพบว่า

1) บุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีความต้องการในการพัฒนาตนเอง ตามตามนโยบายประเทศไทย 4.0 โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ในการปฏิบัติงาน ด้านความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน ด้านทักษะความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2) บุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการปฏิบัติงาน และประเภทบุคลากรต่างกัน มีความต้องการในการพัฒนาตนเองตามนโยบายประเทศไทย 4.0 สรุปได้ดังนี้

บุคลากรที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการในการพัฒนาตนเองตามนโยบายประเทศไทย 4.0 โดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ในการปฏิบัติงาน และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านทักษะความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน และด้านความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

บุคลากรที่มีอายุต่างกันมีความต้องการในการพัฒนาตนเองตามนโยบายประเทศไทย 4.0 โดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านทักษะความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน และด้านความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านความรู้ในการปฏิบัติงาน และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงาน ไม่แตกต่างกัน

บุคลากรที่มีระดับการศึกษา และระยะเวลาการปฏิบัติงานต่างกันมีความต้องการในการพัฒนาตนเองตามนโยบายประเทศไทย 4.0 โดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ในการปฏิบัติงาน ด้านความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงาน ไม่แตกต่างกัน

บุคลากรที่มีประเภทบุคลากรต่างกันมีความต้องการในการพัฒนาตนเองตามนโยบายประเทศไทย 4.0 โดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านทักษะความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน และด้านความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน และด้านความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน ด้านความรู้ในการปฏิบัติงาน และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ผู้บริหารเสนอแนวทางในการพัฒนาตนเองตามนโยบายประเทศไทย 4.0 ของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยรามคำแหง ดังนี้

ด้านความรู้ในการปฏิบัติงาน บุคลากรควรเรียนรู้จากงานที่ปฏิบัติให้เกิดความเชี่ยวชาญ โดยศึกษาจากเทคโนโลยีหรืออินเทอร์เน็ตหรือสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ

ด้านทักษะความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน บุคลากรควรมีทักษะในการปฏิบัติงานที่หลากหลาย

ด้านความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน การนำระบบสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงานลดจำนวนเอกสาร และขั้นตอนในการปฏิบัติงานให้กระชับ เน้นความรวดเร็ว สะดวกในการปฏิบัติงาน

ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงาน ควรส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น และควรเตรียมความพร้อมในด้านความรู้ให้กับบุคลากรในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

โอ แบนนอน (O' Bannon, 1993) ได้ทำการศึกษารายกรณีของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในรัฐมอนทานา เรื่องการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาในการพัฒนาครูมืออาชีพคือ โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดครูที่มีความรู้ความสามารถในวิชาที่สอน มีความแตกต่างระหว่างหมวดวิชา บรรยากาศในโรงเรียนไม่สนับสนุนการพัฒนาตนเองของครู เช่น มีความขัดแย้งระหว่างครูด้วยกันเอง หรือครูกับผู้บริหารโรงเรียน นโยบาย และวัฒนธรรมบางอย่างไม่เอื้อต่อการพัฒนาสู่ความเป็นครูมืออาชีพ

คอลเลท (Collette, 1995) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของการพัฒนาบุคคล ผลการวิจัยพบว่า เพศและประสบการณ์มีผลต่อการพัฒนาบุคคล ความต้องการในการพัฒนาบุคคลขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ที่ใช้ในการบริหารงานด้านต่างๆ และเปลี่ยนแปลงลักษณะการบริหาร ความแตกต่างของการพัฒนาบุคลากรจะเกิดขึ้นน้อย มีการพิจารณาจากระยะเวลาของประสบการณ์ทำงาน

แฮมมอน (Hammond, 1998) ได้กล่าวถึงการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ว่าเป็นการสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้กับครูและบุคลากรอื่นทางการศึกษา ผ่านทางโรงเรียนและเขตการศึกษาในพื้นที่ต่างๆ การพัฒนาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ จะเห็นผลอย่างชัดเจนจากการประสบความสำเร็จของโรงเรียนและความพอใจของครู ซึ่งโรงเรียนในปัจจุบันจะต้องพบกับความท้าทายที่ซับซ้อน ทั้งในด้านจำนวนนักเรียน และการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในห้องเรียน ซึ่งทำให้ครูมีความต้องการการพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในด้านการสอนของตนเองให้มากขึ้น

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี